

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

Sociální problematika mužského bezdomovectví

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Andrlíková

Autor práce: Jana Tichá

15.8.2007

Social dilemma of male homelessness

My diploma thesis is focused on the issue of male homelessness in České Budějovice. In theoretical parts I described mostly general causes of homelessness and other specific problems associated with life of the homeless. I targeted the impediments in return to the common life, such as difficulties in searching the employment, health state of this population and also a barrier in communication with organizations and institutions, which would facilitate their return to the common life. In the next parts I described services available to the homeless persons to manage their difficult situation in living in the Czech Republic. In relation to the social services I described fundamental legislature relevant to rendition of these services. Statistical data from count homeless in Prague and Brno were marginally enclosed to the theoretical parts.

In practical parts, I concentrated on usage of alcohol and other habit forming substances by the homeless persons, and on their going through an execution of punishment in former times. Further I focused on the causes of their hard life situation. All information for this research I obtained from the clients, who use the services of sanctuary house of St. Pavel in České Budějovice.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Sociální problematika mužského bezdomovectví vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 16.8.2007

.....

Podpis studenta

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Michaela Andrlíkové za její odbornou pomoc a dále také klientům Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích za ochotu projevenou při vyplňování dotazníků. Zároveň také děkuji pracovníkům tohoto zařízení za odborné konzultace v dané problematice.

Obsah:

Úvod	7
1. Současný stav dané problematiky	8
1.1. Historie bezdomovectví v ČR do roku 1989	8
1.2. Fenomén bezdomovství	9
1.2.1. Formy bezdomovectví	10
1.2.2. Bezdomovectví dobrovolné a nedobrovolné	11
1.2.3. Veřejné mínění	14
1.3. Příčiny bezdomovectví	15
1.3.1. Faktory vyvolávající bezdomovectví	16
1.3.2. Teoretické přístupy	16
1.3.3. Konkrétní příčiny	17
1.4. Specifické problémy bezdomovců	18
1.4.1. Trvalé bydliště a sociální dávky	19
1.4.2. Hledání zaměstnání	20
1.4.3. Problematika osobních dokladů	21
1.4.4. Proč nevyužívají sociální služby?	22
1.4.5. Situace bezdomovců v zimě	23
1.4.6. Lidé po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)	24
1.5. Zdravotní stav bezdomovců	25
1.5.1. Dostupnost zdravotní péče	25
1.5.2. Nejčastější zdravotní komplikace	26
1.5.3. Motivace bezdomovců k péči o své zdraví	27
1.6. Poskytované služby	28
1.6.1. Legislativa	28
1.6.2. Sociální ochrana	29
1.6.3. Zákon o sociálních službách	31
1.6.4. Sociální služby pro bezdomovce	32
1.6.5. Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích	34

1.6.6. Chybějící sociální služby	35
1.7. Prevence a řešení bezdomovectví	36
1.7.1. Sociální začleňování	36
1.7.2. Prevence vzniku bezdomovectví	38
1.8. Sčítání bezdomovců	39
1.9. Bezdomovectví v Evropě	41
2. Cíl práce a hypotézy	44
2.1. Cíl práce	44
2.2. Hypotézy	44
3. Metodika	45
3.1. Použitá metodika	45
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	45
4. Výsledky	47
4.1. Výsledky jednotlivých otázek v dotazníku	47
4.2. Výsledky kombinací otázek	56
5. Diskuse	63
5.1. Diskuse k dotazníku	63
5.2. Diskuse vztahových otázek	67
5.3. Diskuse výsledků	71
6. Závěr	74
7. Seznam použitých zdrojů	76
8. Klíčová slova	80
9. Přílohy	81

Úvod

Tématika mužského bezdomovectví mne zaujala již v rámci praxí sociální intervence v průběhu studia třetího a čtvrtého ročníku. V zařízení Dům sv. Pavla jsem téměř půl roku pracovala jako dobrovolník a byla jsem nápomocná sociální pracovníci, která mne seznámila blíže s tematikou a zároveň i s klienty. V průběhu této praxe mne zaujaly jevy, na které jsem se zaměřila především ve výzkumu, a to užívání alkoholu a dalších návykových látek a prodělání výkonu trestu odnětí svobody. Nejvíce mne zajímaly příčinu vzniku tohoto problému, a to, jak se může člověk do této situace dostat. V teoretické části jsem se zaměřila především na specifické problémy spjaté s bezdomovectvím a na služby, které jsou bezdomovcům v rámci České republiky poskytované. Zaměřila jsem se také na služby, které stále v této problematice chybí. V praktické části jsem se nejvíce zajímala o příčiny vzniku tohoto problému. Zároveň jsem zkoumala, jak svou situaci řeší v rámci hledání adekvátního vlastního bydlení a shánění vhodného zaměstnání. Údaje pro výzkum jsem získala od klientů Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích, kteří využívají službu azylový dům. Celkem bylo zpracováno 57 dotazníků. Malý počet respondentů se projevil především velice mírnou zimou, kdy klienti tuto službu příliš nepotřebovali a nevyhledávali.

1. Současný stav dané problematiky

1.1. Historie bezdomovectví v ČR do roku 1989

Pojem bezdomovectví je poměrně nový pojem a to především v naší zemi. Z historických pramenů můžeme vyčíst, že první náznaky řešení této problematiky můžeme nalézt již v druhé polovině 18. století, kdy byla povinnost starat se o chudé přeložena z církvi na vrchnost. V druhé polovině 19. století přešel tento problém pod obce, které musely vzít v potaz zákon z roku 1862, kde bylo stanoveno domovské právo pro obce. To znamenalo, že každá obec se musí o chudé na svém území postarat. V roce 1868 byla chudinská správa v tomto rozsahu zařazena do veřejné obecní správy. Již existovaly právní normy a zásady pro veřejnou chudinskou péči. (27)

V dobách před rokem 1989 se naprosto negoval tento sociální problém před veřejností. V dobách komunismu lidé bez přístřeší neexistovali a pokud se v některých statistikách objevil jeden z pojmů chudoba či nuzný člověk, okamžitě tehdejší vláda vyšla se statistikami ze západoevropských států, které svými čísly ukazovali, že kapitalistické země jsou na tom o hodně hůř. Široká veřejnost se tudíž o tento problém přestala zajímat s domněnkou, že řešení situace není aktuální. Bezdomovci v této době samozřejmě existovali, ale oficiálně tento pojem se vyskytovat ani nemohl a to ze dvou důvodů. Každý občan se musel zdržovat v místě, ve kterém byl přihlášen k trvalému pobytu a každý občan měl povinnost pracovat. Tehdejší režim těmito důvody vysvětloval, proč nemůže existovat chudoba či bezdomovectví. Lidé na pokraji chudoby a nuzoty se v této době nazývali krajánky a stát jim poskytoval ubytování v ubytovnách, které měli spíše zakrýt tento problém. (5)

Teprve po pádu komunistického režimu v roce 1989 začal být tento problém patrně viditelný. O této problematice se začalo otevřeně mluvit na veřejnosti a stala se jedním z významných sociálních problémů demokratické společnosti České republiky. (27)

1.2. Fenomén bezdomovství

Problém bezdomovectví je v naší republice chápán od 90. let minulého století jako negativní sociální problém. Dodnes ovšem nenajdeme tento pojem zaznamenaný v žádném zákoně či odborných slovnících. Pojem bezdomovectví není zcela vymezen a v různých odborných dokumentech můžeme najít různé definice či dělení do skupin podle závažnosti, typu apod. Lidé s tímto problémem nejsou schopni svou situaci řešit bez asistence druhé osoby a v některých případech jsou zcela odkázáni na jejich přímou pomoc. Tento jev můžeme označit za souhrn jednání a procesů, příčin a následků, které přímo vede ke ztrátě zázemí, životních jistot, tzn. k extrémnímu sociálnímu vyloučení.

(13)

Bezdomovce můžeme stručně označit za osobu, která se z různých důvodů stala společensky vyloučenou, ztratila bydlení či je v akutním ohrožení ztrátou domova. Obecně vzato žije tento člověk na ulici či na veřejných místech, jako jsou nádražní haly, parky apod., v neadekvátních podmínkách, kam můžeme zařadit domy určené k demolici, sklepy či squaty nebo tento člověk využívá sociální pomoci poskytované institucemi, obcemi či neziskovými organizacemi. **(5)**

Bezdomovectví je jedním z nejviditelnějších aspektů sociálního vyloučení. Tato skupina lidí se stala velkým problémem celé Evropské unie, a tudíž i České republiky. Otázkou ovšem je, koho lze započítat do skupiny bezdomovců. Jednoduchou a zřetelnou definici pro Evropskou unii vypracovala organizace FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the homeless, tzn. Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci). Podle této definice se mezi tuto skupinu mohou počítat lidé, kteří se ocitnou bez přístřeší, bez bytu, bydlí v nejistých podmínkách či bydlí v nepřiměřených podmínkách. Je to také obecné rozdělení těchto lidí do čtyř skupin.

Pokud se zaměříme na různé kategorie, nejviditelnější formou je stav bez přístřeší. Patří sem lidé, kteří mají velmi chaotický styl života či osoby s neuspořádanými životními poměry. Jsou to lidé žijící přímo na ulicích či v nádražních budovách, bez jistého zázemí domova. Další kategorií jsou lidé bez bytu. Sem patří

občané, kteří využívají pouze nouzového ubytování v různých institucích např. azylové domy či jiné charitativní organizace. Tato skupina nemá vlastní stálé bydlení, a to jak z důvodu nedostatečné bytové kapacity v různých obcích, které by byly pro ně dostupné, tak také z nedostatečné motivace pracovníků v těchto institucích k pomoci reintegrace do společnosti klientů. Do kategorie bydlících v nejistých podmínkách lze zařadit lidi, kteří sice žijí v samostatných domácnostech či u svých přátel a známých, ale zároveň zde nemají trvalé bydliště, často se stěhují mezi byty a v mezidobí, kdy nemají kde bydlet, žijí v ubytovacích prostorách pomáhajících institucí. Do této kategorie patří také ženy, které jsou vystavovány častému domácímu násilí či jinému riziku, které je ohrožuje na životě. V poslední kategorii tohoto rozdělení je bydlení v nedostatečných podmínkách. Zde jsou zahrnuti lidé, kteří žijí v prostředí, které je hygienicky nezpůsobilé. To mohou být byty s velkým počtem spolubydlících v jednom místě či podmínky bydlení, které jsou v karavanech či na lodích. (21)

1.2.1. Formy bezdomovectví

Bezdomovectví má mnoho aspektů, které byly popsány v předchozí kapitole. V současné době se v České republice užívá následující rozdělení forem tohoto sociálního problému. Patří sem zjevné neboli viditelné bezdomovství, skryté, latentní bezdomovství a potenciální bezdomovství.

Forma zjevného, viditelného bezdomovství zahrnuje lidi, u kterých lze jejich sociální statut bez velkých problémů určit. Patří sem lidé, kteří se otevřeně hlásí k životu na ulici. Jsou, závislí na službách organizací, které jsou v daném místě zřizované. Pokud se vezme v potaz první rozdělení podle organizace FEANTSA, můžeme do této kategorie zařadit lidi bez přístřeší a bez bytu, ale patří sem také dobrovolní bezdomovci.

Druhou kategorií bezdomovectví je skrytá, latentní forma. Sem patří lidé, kteří nevyužívají žádnou ze služeb organizací pomáhajících lidem v této krizové životní situaci. Mají stálý příjem financí, ale o vlastní bydlení se de facto nezajímají. Patří sem lidé,

kteří využívají ubytovacích služeb zaměstnavatele či jiných krátkodobých ubytovacích služeb, ale také lidé, kteří žijí různě po známých či příbuzných, místa pobytu často střídají. V žádném z místě však nemají registrován trvalý pobyt. Tito lidé se podle svého mínění za bezdomovce nepovažují.

Poslední kategorií je forma potenciálního bezdomovectví. Patří sem lidé, kteří jsou tímto problémem ohroženi. Jedná se o skupinu lidí, kteří žijí na hranici životního minima a chudoby. Jejich náklady na bydlení jsou pro ně, vzhledem k trvalým příjmům, neúnosné a jsou v přímém ohrožení, že si své dosavadní bydlení nebudou schopni udržet. Tato forma zahrnuje také lidi, kteří mají ve svém blízkém okolí narušené rodinné a sociální vztahy. Patří sem tedy např. ženy, které jsou vystavovány riziku domácího násilí či které bydlí u svých životních partnerů a nemají příliš pevné rodinné zázemí. Mohou se sem počítat také mladé páry či rodiny žijící v podnájmech, a které zároveň nemají v dohledné době příliš velkou šanci sehnat si vlastní bydlení. Počítají se sem i lidé, kteří i v dospělosti žijí u svých rodičů a značnou část jejich každodenních potřeb vykonávají přímo rodiče. U této kategorie hrozí po úmrtí rodiče značná nesoběstačnost v běžných životních situacích. **(14)**

1.2.2. Bezdomovectví dobrovolné a nedobrovolné

Posoudit dobrovolnost či nedobrovolnost k přihlášení se k tomuto problému je velmi obtížné určit. U osob, které se přihlašují k dobrovolnému bezdomovectví, se spíše mluví již o úplné rezignaci k řešení vlastní situace. Tento člověk uspokojuje již pouze základní potřeby a toto přihlášení k dobrovolnosti být bez domova je spíše berličkou ke zvládnutí dosavadního stavu. Tento člověk se spíše s problémem psychicky srovnává a pokouší se s ním smířit. V podstatě se nejedná o skutečnou dobrovolnost takto postižených osob, ale spíše o jejich aktuální stav, ve kterém se v daném momentě nacházejí. **(16)**

U většiny takto rezignovaných bezdomovců nedochází k plnohodnotnému naplnění základního žebříčku hodnot a potřeb. Vezmeme-li v úvahu Maslowovu

pyramidu potřeb (viz příloha 1), která je rozdělena do pěti základních stupňů, většina bezdomovců se dostane pouze na třetí příčku v pyramidě. Abraham Maslow předpokládá, že veškerá lidská aktivita a motivace cokoli dělat, je podmíněna uspokojováním lidských potřeb. Potřeby jsou v této pyramidě uspořádány od základních po ty nejvyšší. Je to vlastně žebříček potřeb, které musí být plněny v určitém pořadí. Pokud dojde k naplnění určité potřeby, její důležitost v tom okamžiku klesá a člověk získává motivaci plnit další, vyšší úroveň potřeb. Do této pyramidy patří tyto základní potřeby:

1. fyziologické potřeby – potrava, kyslík, voda, spánek, ochrana před nepohodou, sex
2. potřeba pocitu jistoty a bezpečí
3. potřeba lásky, sounáležitosti, někam patřit
4. potřeba sebeúcty
5. potřeba seberealizace **(15)**

Pro dobrovolné bezdomovství, které můžeme najít v nádražních halách či squatech byla tato pyramida potřeb upravena podle Pascala Pichona (viz příloha 2). Pyramida je rozdělena do 4 stupňů. Podle Pichona patří mezi základní potřeby zjevného a dobrovolného bezdomovce:

1. fyziologické potřeby – stánky s jídlem, odpadkové koše, přístupná hygienická zařízení, teplo, sanitární služba, policie a především střeš nad hlavou
2. potřeba bezpečí a jistoty – úkryt, útočiště, místo kde přespat
3. potřeba lásky, někam patřit – skupina, kolektiv, družnost, sounáležitost, láska

Dále je pyramida přerušena a označuje tak již vzniklý problém desocializace, kdy není splněna potřeba sebeúcty a tento stupeň je v pyramidě potřeb bezdomovce úplně vynechán. Tím je nemožné dostat se do nejvyšší mety pyramidy a tento člověk zůstává pouze na třetí příčce. **(13)**

Nejlépe se tento stav dá rozpoznat u tzv. squaterů, kteří žijí v neobydlených domech, které jsou velmi často vybydlené a nemají standardní normy klasického bytu či domu. Podmínky pro život a hygienická úroveň je zde velmi nízká.

Dobrovolná varianta squatování spočívá v tom, že lidé v těchto domech žijí často jako komunita, ve které jsou si věkově a názorově velmi blízcí. Touto formou života se spíše snaží hledat další smysl života a jejich styl je spíše alternativou k vyjádření vlastních životních hodnot. Je to vždy jejich svobodné rozhodnutí a žijí tak někdy na protest vůči právnímu a ekonomickému systému v republice. Největší problém pro tuto skupinu bezdomovců je nepochopení a nepřijatelnost tohoto způsobu života okolní „normální“ společnosti. Často zde bývá také rozpor mezi činy dobrovolných squaterů a majetkovým právem lidí vlastnících tyto budovy. Po nějakém čase jsou vystěhováni z dosavadního bydliště, přičemž následuje stěhování do jiné budovy a vzniká tím nekonečný kruh. Po nějaké době se může stát, že po častých konfliktech při násilném vystěhovávaní policií, se prohlubuje propast mezi jejich životem a ostatní společností a vzniká tak extrémní sociální izolace s úplnou ignorací základních společenských hodnot. Tito lidé se živí příležitostnou prací, žebráním, pomoc u institucí v podstatě nevyhledávají. Když už se objeví v některém ze zařízení určené pro lidi v krizové životní situaci, jedná se především o potřebu osprchování či návštěvy lékaře. V této skupině jsou především lidé ve věku 20 až 30 let a velmi často bývá u této formy nadužíván alkohol či lehké drogy.

Skupina nedobrovolných bezdomovců zahrnuje prakticky všechny ostatní lidi, kteří jsou v nepříznivé ekonomické či sociální nouzi. V tomto případě se jedná o velmi nesourodou skupinu lidí, kteří si tento styl života nevybrali, ale v podstatě jim nic jiného nezbyvá, a to většinou z ekonomické krize, která u nich vznikla různým způsobem. Do této kategorie se řadí určité specifické skupiny lidí. Jedná se o narkomany, sezónní a příležitostné dělníky, cizince migrující za prací, lidi obtížně zaměstnatelné, lidi v důchodovém věku, kteří si nejsou schopni uspokojit vlastní potřeby ze svého příjmu či osoby vyhýbající se zákonným povinnostem. **(22)**

1.2.3. Veřejné mínění

Fenomén bezdomovectví začal být viditelný až počátkem 90. let 20. století. Lidí bez domova přibýlo i v důsledku ekonomických změn a také odkupem bytů od státních orgánů. Dnes již neexistuje přidělování bytů ani zajištěné zaměstnání v důsledku povinné zaměstnanosti. Ve společnosti již tolik nepřetrvává dojem, že jemu se nemůže stát, že by zůstal bez práce a bez bydlení, ale stále je tento názor mezi lidmi aktuální. Zkušenosti z každodenního života lidem ukazují, že při souhře velmi nepříznivých náhod, se může stát bezdomovcem, ačkoli názor, že je to pouze osobní volba stylu života je stále ve společnosti zakořeněná. **(16)**

Z výsledků průzkumu, které pořádalo Centrum pro výzkum veřejného mínění Akademie věd ČR v roce 2001 lze vyčíst, jak naléhavý problém je pro českou populaci problém bezdomovectví. Na otázku, za jak naléhavý vidí dotazovaní problém bezdomovců v rámci společnosti (Příloha 3), označilo 12 % dotazovaných odpověď velmi naléhavý. Nejpočetnější skupinou odpovědí bylo dosti naléhavý, a to ve 41 %. Jako naléhavý vidí tento problém 27% dotázaných. Pouze 7% občanů označilo stav za nenaléhavý a 13% z celkového počtu lidí označilo odpověď nevím. Z těchto výsledků lze vyčíst, že dotazovaní si ve značné míře uvědomují závažnost situace a obrovskou zátěž na společenskou situaci u nás.

Další otázka dotazníkového šetření zjišťovala, kdo by měl bezdomovcům pomoci a v jaké míře (Příloha 4). V možnostech odpovědí bylo 5 kategorií otázek, kdy každý dotazovaný měl označit pro něj přijatelnou pomoc. Nejvíce lidí se přiklonilo k názoru, že by těmto lidem měli nejvíce pomáhat jejich příbuzní či nestátní humanitární a církevní organizace, a to v obou kategoriích v 85%. V 82% se lidé domnívali, že by si bezdomovci měli z této situace pomoci sami. 70% dotázaných by tuto činnost nechala na místních či obecních úřadech a nejméně lidí, tj. 54%, se domnívá, že by se o bezdomovce měl postarat stát, a to formou sociální pomoci.

A poslední otázkou, která byla položena veřejnosti, byl vlastní názor na příčinu vzniku tohoto problému (Příloha 5). Nejvíce lidí (25%) se domnívalo, že se stávají bezdomovci z vlastního rozhodnutí, na základě vlastní neschopnosti či vlastní vinou.

13% dotázaných uvedlo jako příčinu ztrátu zaměstnání. 12% lidí uvedlo jako důvod bezdomovectví nezájem či nechuť pracovat a stejný počet svaloval vinu na finanční či bytovou tíseň. 11% korespondentů se domnívalo, že důvod není pouze jeden. 9% dotázaných přičítá vinu nestabilnímu rodinnému zázemí. 6% lidí vidí příčinu v užívání alkoholu, drog či gamblerství. 4% udali jako příčinu vinu společnosti a nezájem státu. Nejmenší počet odpovědí (1%) zaznamenala možnost vinou osudu. 7% dotázaných uvedlo do dotazníku odpověď nevím.

Z tohoto výzkumu je patrné, že nejvíce převládá názor, že stát se bezdomovcem je svobodná volba z vlastního rozhodnutí. Pokud jde o zdolání této situace, měla by v tomto případě, podle názoru veřejnosti v roce 2001, zasáhnout nejbližší rodina či charitativní a církevní organizace. Za dosti naléhavý vidí tento problém největší počet lidí. **(16)**

1.3. Příčiny bezdomovectví

Bezdomovectví je formou sociálního vyloučení. K tomuto pojmu se dále pojí sociální dezintegrace. Dezintegrované osoby jsou lidé, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a nejsou schopni tuto situaci sami vyřešit. Jedná se také o lidi, kteří tuto situaci překonat nechtějí nebo postupem času ztratili schopnost si tuto situaci plně uvědomit. Objevují se u nich příznaky frustrace či deprivace, nedostatek citových vztahů, narušení interpersonálních vztahů, neexistence sociálního zázemí, hodnotová dezorientace, neschopnost vyřizovat si své osobní záležitosti bez pomoci druhého člověka, neadekvátní uspokojování životních potřeb. Velice často se jedná o bezdomovce, kteří by v normálních běžných podmínkách těmito problémy netrpěli. Příznaky dezintegrace se mohou projevit již z prodělané zkušenosti, kdy je člověk na ulici nebo z příčiny, která k tomuto problému vedla. **(27)**

1.3.1. Faktory vyvolávající bezdomovectví

Faktory vyvolávající tento problém můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na objektivní a subjektivní.

Objektivní faktory jsou ovlivněny sociální politikou státu, zákonodárstvím apod. Do této skupiny řadíme dodržování lidských práv, respektování rovných příležitostí pro všechny občany, vzdělanost a kvalifikace lidí ve státu, boj s nezaměstnaností, zachování integrity práva, kriminalita apod. Jedná se tedy spíše o zřízení státu a jeho zákonní zázemí.

Subjektivní faktory v sobě zahrnují 4 skupiny, které mohou být přímým důsledkem vzniku této situace. Jedná se o materiální faktory, kam patří např. ztráta bydlení, ztráta zaměstnání, zadluženost, ztráta živitele či majetku. Další skupinou jsou faktory vztahové. Sem řadíme změnu struktury rodiny, porušené vztahy mezi členy rodiny, rozvod, násilí v rodině, osamělost apod. Třetí skupinou jsou faktory osobní, kde najdeme lidi s mentální retardací, invaliditou, alkoholismem či jinou závislostí, sociální nezralostí. Poslední skupinou jsou faktory institucionální, kam řadíme lidi propuštěné z ústavu či vězení nebo opuštění dětského domova. **(13)**

1.3.2. Teoretické přístupy

Tyto přístupy prakticky vycházejí z faktorů vyvolávající fenomén bezdomovectví. Vzájemně se doplňují a jsou si v mnohém blízké. Tyto přístupy jsou rozděleny na strukturální pohled a pojetí individuálního selhání.

Strukturální pohled vychází ze širších sociálních a ekonomických faktorů, změn a procesů ovlivňující společnost jako celek. Řadí se sem například nerovný přístup k bydlení, nepružnost sociálních služeb sociální segregaci, chybná bytová politika apod.

Pojetí individuálního selhání jedince pracuje s kompetencí jednotlivce v řešení dané situace. Vychází z předpokladu, že každý člověk je zodpovědný za své jednání,

kteří z něj dělá bezdomovce, tzn. že oběť je současně i viníkem. Jedná se o jedince, kteří jsou závislí na alkoholu či jiných návykových látkách, výherních automatech.

Oba teoretické přístupy jsou komplementární a mají na sebe vliv. Znamená to, že vnější podmínky, jako je sociální struktura a podmínky, ovlivňují projev osudu predisponovaných jedinců. V souvislosti těchto teorií můžeme tuto skupinu rozdělit do tří kategorií podle potřebnosti a záslužnosti. Jsou to osoby nekompetentní nezasluhující, nekompetentní zasluhující a kompetentní zasluhující. Do první skupiny nekompetentní nezasluhující jsou řazeni lidé, kteří se stali bezdomovci vlastní vinou či nezodpovědností. Do druhé skupiny, nekompetentní zasluhující patří lidé, kteří se do této extrémní situace dostali důsledkem nezaviněného handicapu, které je příčinou jejich vyloučení. Jsou to lidé mentálně postižení či po léčbě závislosti, kteří nejsou schopni sami zvládnout a řešit vlastní situaci. Důsledkem postižení však ztratili schopnost soběstačnosti a za svou situaci nemohou. Poslední kategorií jsou osoby kompetentní zasluhující. Do této skupiny patří lidé, kteří byli v minulosti postižení nenadálou situací, jako jsou živelné pohromy, například povodně. Tito lidé jsou schopni řešit situaci, ale potřebují nepatrnou podporu okolí ke startu dalšího života. **(16)**

1.3.3. Konkrétní příčiny

Příčin vzniku bezdomovectví může být mnoho, ale některé se objevují častěji. Většinou nejde pouze o jediný důvod, proč se člověk do této situace dostal, ale dochází ke kombinacím více příčin. Nejčastější z nich jsou:

1. partnerské problémy vedoucí k rozpadu vztahu či rozvodu manželství – jeden z partnerů odchází z bydliště, alkoholismus, domácí násilí
2. vztahové problémy v rodině – odchod nebo útěk z rodiny
3. úmrtí partnera nebo rodičů – týká se především seniorů a mladistvých
4. zdravotní postižení
5. ztráta zaměstnání

6. znevýhodněná pozice na trhu práce – nedostatečná kvalifikace, vysoký věk, záznamy v rejstříku trestů
7. migrace do metropolí – představa snadného získání zaměstnání ve větším městě
8. neschopnost plnit podmínky spojené s užíváním bytu – nedostatek peněz, vztahové problémy
9. ztráta bydlení z jiného důvodu – rozvod, vypršení nájemní smlouvy
10. výstup z ústavního zařízení či výkonu trestu odnětí svobody – ztráta rodinných vazeb, špatná adaptibilita na běžné prostředí
11. nekonvenční způsob života přijatý jako alternativa – nelegální práce ,tuláctví, squatování
12. závislosti – alkohol, drogy, gamblerství

Souhrou nešťastných náhod se bezdomovcem může stát i člověk plně integrovaný do společnosti. Je ovšem na každém jedinci, jak se k dané věci postaví a jak ji bude řešit. Další příčinou může být také výstup z rizikové rodiny, kde si mladý člověk osvojí špatné návyky do budoucího života. V rizikové rodině se objevují různé problémy, které svědčí o narušené funkčnosti rodiny. Mohou to být rodiny, ve kterých se objevuje alespoň jeden člen domácnosti s jevem jako je alkoholismus, závislost na drogách, delikvence, psychická porucha či mentálně retardované dítě, domácí násilí, zanedbávané či týrané děti, sexuální zneužívání dětí, výchova jedním rodičem, znovu založená rodina, romská rodina či rodiny migrantů a hledajících exil. Nemusí být pravidlem, že z takto narušené rodiny musí zákonitě vzejít člověk, který se stane bezdomovcem, ale tyto situace můžou přispět k inklinaci tohoto stylu života či nápodoby formulí z rodiny. **(20)**

1.4. Specifické problémy bezdomovců

I přes veškeré snažení úřadů či institucí, které se snaží bezdomovcům pomoci v jejich svízelné situaci, není tento záchranný systém schopen pojmout všechny skupiny bezdomovců. V některých zařízeních platí taková pravidla, kdy potenciální klient

nechce z jistého důvodu přijmout pomoc. Patří sem lidé, kteří často zneužívají alkohol či návykové látky, bezdomovci se psy, lidé, kteří si svou situaci neuvědomují a domnívají se, že ji stále dokážou zvládnout sami, dále manželé či lidé se životními partnery, kteří nemají kde bydlet. Dalším problémem jsou nedostatky v legislativě, které na tuto situaci nepamatují. Tato otázka se týká lidí s jiným trvalým bydlištěm než je jejich současný pobyt a následná komunikace s příslušnými státními orgány, které by jim zaručili alespoň životní minimum, a které by mohli tomuto člověku zásadně pomoci v návratu do běžného života. Mezi specifické problémy tohoto tématu je otázka života v zimním období, shánění zaměstnání na úřadech práce či špatná zkušenost s úředníky či pracovníky daného zařízení, chybějících osobních dokladů či jejich zdravotního stavu. **(16)**

1.4.1. Trvalé bydliště a sociální dávky

Většina lidí, kteří se ocitnou v této situaci se v místě trvalého bydliště nezdržují a to buď, že nechtějí nebo ani nemohou. Toto bývá překážkou při vyplácení sociálních dávek, protože jsou vypláceny podle místa trvalého bydliště žadatele. Tito lidé si nemohou zapsat trvalé bydliště v ubytovacím zařízení, ve kterém se zdržují, protože tuto možnost jim většinou organizace nedají. Zejména se totiž jedná o krátkodobé ubytovací služby a tím pádem přidělením trvalého pobytu v tomto místě by nesplňovalo podmínky chodu a účelu zařízení. A tak bývají někteří lidé vyloučeni z jakékoli finanční podpory od státu. **(23)**

Někteří lidé v této situaci si ani neuvědomují, že mají nárok pobírat dávky, které jim pomohou plnit alespoň základní potřeby. Jiní si o sociální dávky ani nežadají, protože se domnívají, že jim nepomohou ani ze zlomku vyřešit jejich ekonomickou či celkovou sociální situaci. Největší část bezdomovců nečerpá sociální dávky z již uvedeného důvodu, a to trvalého bydliště v jiném městě. Překážkou v dojíždění do trvalého bydliště je jejich dosavadní ekonomická situace, kdy nemají ani prostředky na

dopravu do místa příslušného úřadu či nemají dostatečné zázemí pro telefonický či písemný kontakt s nimi. **(13)**

V případě rozhodování o přiznání sociální dávky mohou nastat dvě překážky. Je to překážka na straně systému sociálního zabezpečení a překážka na straně bezdomovce. Obecně vzato se v prvním případě jedná především o složitost procesu při žádání o finanční pomoc. Formuláře jsou pro některé lidi příliš složité a většinou vyhledávají pomoc druhé osoby. Jedná se především o složitou administrativu, která působí potíže i lidem v běžné situaci a pro bezdomovce se může stát překážkou naprosto nepřekonatelnou. Tito lidé mají většinou neblahou zkušenost s úřady a s negativním postojem vůči jejich situaci a další kontakt s těmito institucemi již nechtějí vyhledávat. Takový člověk se cítí stigmatizován a nechce se dále se svým problémem svěřovat dalším osobám.

Pokud jde o překážky na straně bezdomovců, jedná se převážně o nevědomost této skupiny lidí o systému sociálního zabezpečení. Jsou zde komplikace spojené s nízkou komunikativní úrovní bezdomovců, nesoběstačnost ve vyřízení si žádosti o dávky bez pomoci druhé osoby, rezignace na situace, kdy pro ně dávky nepředstavují žádnou pomoc a již zmíněné trvalé bydliště v jiném místě, než se zdržuje. **(16)**

1.4.2. Hledání zaměstnání

V tomto případě se v podstatě jedná o podobný problém jako v předešlé kapitole. Občan, který se uchází o zaměstnání se může přihlásit pouze na úřadu práce v místě trvalého bydliště. Existuje sice výjimka, kdy se může přihlásit na jiný úřad práce v jiném místě než má trvalé bydliště, ale musí dojít k souhlasu obou úřadů práce. Tuto možnost využije také jen malá část bezdomovců z důvodu velké administrativní zátěže a často i neznalosti této možnosti. **(31)**

Lidé bez domova pracují většinou pouze příležitostně a většinou také nelegálně. Sem patří také lidé, kteří přišli z jiné země za vidinou lepší práce. Stávají se často „nevolníky“, kdy pracují i dvanáct hodin denně, kolikrát jen za stravu či nevyhovující

ubytování. Někteří zaměstnavatelé jim stále slibují vysoké výdělky, ale dávají jim malé ohodnocení, s tím, že jim to později doplatí. Člověk v této situaci se stává závislým na svém zaměstnavateli a je ve stálém očekávání náhlého vysokého příjmu. Většinou se tak nestává. Někteří zaměstnavatelé jsou většinou s jejich situací seznámeni a jsou si vědomi, že si na žádný úřad stěžovat nepůjdou a to již z důvodu, že s nimi neuzavřeli patřičnou pracovní smlouvu a peníze jim vyplácejí v nepravidelných intervalech. **(16)**

V lepším případě jsou bezdomovci zaměstnáváni na dohodu o provedení práce nebo o provedení činnosti, ale pouze na krátkou dobu. To znamená, že nemají trvalejší příjem. Překážkou v hledání zaměstnání je také nízké vzdělání. Více jak tři čtvrtiny z této skupiny má maximálně ukončené pouze výuční obory a i tak dělají práce, které neodpovídají jejich kvalifikacím. Ve spojitosti s nízkým vzděláním a dalšími záležitostmi jako je například vysoký věk, špatný zdravotní stav apod. bývá hledání dlouhodobějšího zaměstnání velmi složité a pro některé téměř nemožné.

Bezdomovci tedy pracují především nelegálně, to znamená bez řádné smlouvy, bez řádného ohodnocení za provedenou práci, v nepřiměřených podmínkách neslučující se se zákoníkem práce apod. Další velkou obtíží je také nehrazení zdravotního a sociálního pojištění. Především na zdravotní pojišťovně jim tak vzniká čím dál vyšší dluh. V případě zhoršení zdravotního stavu je těmto lidem poskytována často jen základní lékařská pomoc a další léčba zůstává v rukou bezdomovce. Ten většinou své zdravotní problémy neřeší a ty pak přecházejí do chronicity. V případě sociálního pojištění chybí jedinci odpracované roky a zároveň hrazení pojištění a nevzniká mu nárok na starobní či invalidní důchod. **(13)**

1.4.3. Problematika osobních dokladů

Hlavním problémem v této otázce jsou dokumenty jako rodný list a občanský průkaz. Lidé v této situaci se většinou o tyto věci nestarají. Po nějaké době chtějí pomoc od státu ve formě sociálních dávek a vzniká problém. Většina z této skupiny lidí nemá u sebe občanský průkaz, tudíž si nemůže vyzvednout sociální dávky na poště. Pokud si

zažádá o vydání nového průkazu, je zde další problém, a to správní poplatek za vystavení nového dokladu. Toto je první důvod, proč si bezdomovci nechtějí nechat udělat nový občanský průkaz. Dále k vystavení nového dokladu potřebují rodný list, který má jen minimální počet z nich. Pokud se jedná o vystavení duplikátu rodného listu, je zapotřebí mít u sebe občanský průkaz. Takže tímto vzniká začarovaný kruh. **(8)**

Velkým problémem pro vyřízení dokladů bývá pro bezdomovce také neznalost. Tito lidé většinou ani neví, kam si mají jít doklady vyřídit, jak mají postupovat a co všechno je k tomu zapotřebí. Pokud se jim nedostane pomoci druhé osoby či pracovníka některé instituce, jsou často bezradní. Problémem bývá také absence trvalého bydliště a kontaktní adresy, která je na dokladech většinou nutná. Není výjimkou, že tito lidé přicházejí o doklady vícekrát za jeden měsíc, kdy bývají okrádáni kapsáři. Mezi bezdomovci dochází také k prodeji vlastních osobních dokladů. Snaží si vydělat tímto způsobem alespoň na jídlo. Může se tak stát, že jsou na ně uvaleny exekuce ze vzniklých dluhů, kdy někdo jiný zneužil např. jejich občanský průkaz k zakoupení drahé elektroniky. **(16)**

1.4.4. Proč nevyužívají sociální služby?

V tomto případě se jedná především o absenci služeb pro specifické skupiny bezdomovců. Důvodů, proč nevyhledávají služby v zařízeních, které by jim mohli pomoci, je několik. Bývají to lidé, kteří si opatřili psa, jsou příliš závislí na alkoholu či návykových látkách. Toto jsou důvody, které se neslučují s běžným domovním řádem ubytovacího zařízení pro tyto lidi. Někteří lidé, kteří se ocitnou bez domova, žijí stále v páru, jsou ženatí či mají druha. Ve většině azylových domech neposkytují službu, kde by byl umožněn pobyt v páru, takže žijí raději na ulici, ale spolu. Výše vyjmenované důvody jsou spíše konfliktem mezi domovními řády azylových domů a potřebami daného jedince, který má jistou překážku a ta mu prakticky ani neumožňuje těchto služeb využívat. Raději tedy bydlí venku na ulici a preferují své soukromí a potřeby. **(18)**

Dalšími příčinami je osobní chápání dané situace jedincem. Někdy si tento člověk neuvědomuje, jak v závažné situaci se ocitl, je přesvědčen, že žádnou pomoc od nikoho nepotřebuje a pomoc tak nevyhledává. Tím se ovšem dostává do čím dál větší sociální izolace a znemožňuje si tím návrat do života. Na druhou stranu jim to může dát naději a sílu k řešení své budoucnosti a zachovávají si tak svou důstojnost. Další překážkou může být špatná zkušenost se zařízením. Do této skupiny patří lidé, kteří jsou již delší dobu bez domova, mají odpor ke státním institucím, upřednostňují soukromí a těžko snášejí větší množství lidí na ubytovnách, kde toto soukromí nemají. Někteří lidé jsou nepřizpůsobiví pevným řádům ubytoven a raději přežívají na ulici. Důvodem, proč nevyhledávají pomoc, mohou být pomluvy či fámy o špatných službách či nedostatečných hygienických podmínkách v zařízení či osobní antipatie s některým z pracovníků v zařízení. (12)

1.4.5. Situace bezdomovců v zimě

Zimní období bývá pro bezdomovce velmi složitou dobou. Azylové domy jsou přeplněné a lidé nemají šanci se kamkoli schovat před zimou. Přes zimní období se zvyšuje poptávka po volných místech v azylových domech. Lidé zde často spí vsedě či spí na zemi s velkým množstvím lidí v jedné místnosti. Často se stává, že to tento člověk nesnese a hledá si azyl v jiných místech města, jako jsou nádražní haly apod. V zimním období také ubývá možností k výdělku peněz, protože je v této době obecný nedostatek pracovních míst. Nezbyvá jim nic jiného než přespávat po prostředcích městské hromadné dopravy, v nádražních budovách apod., kde jsou často rušení a buzení hlídkami policie či řidičů jednotlivých dopravních prostředků. Po nedostatku spánku jsou vyčerpaní, méně odolní a zvyšuje se tak riziko úrazu či nemoci. V tomto období jsou ohroženi tuhými mrazy, kdy jim hrozí omrzliny končetin či umrznutí.

Tato skupina lidí bývá také ohrožena různými kožními infekcemi. Důvodem je nedostatečná hygiena, kterou v letních měsících převážně provádějí v kašnách či místních řekách a v zimních měsících nemají k těmto zdrojům přístup. Dalším

problémem je vrstvení oblečení. Bezdomovci jen málokdy odkládají jednotlivé vrstvy šatstva a v zimě pouze přidávají nové svršky, které jsou jim k dispozici. Oblečení se pak stává zdrojem infekce. V azylových domech mají sice příležitost se osprchovat, vyprat si a umýt se, ale většinou musí čekat v dlouhých frontách či nemají prostor, kde sušit šatstvo. Proto často v zimě rezignují na své hygienické návyky z letního období. (20)

1.4.6. Lidé po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS)

Kriminalita se obecně řadí mezi deviantní chování. Příčinou deviantního chování může být více zdrojů. Tento člověk může vycházet z prostředí, kde je kriminalita běžnou praxí života a jemu samotnému v dospělém věku nepřijde na tomto jevu nic nemorálního či nenormálního. Člověk se do problému se zákonem může také dostat z nudy, kdy je členem nějaké party, která může trestný čin považovat za jakési rituální přijetí nového člena skupiny. V době dospívání se vzor chování v partě může stát také vzorem chování daného jedince. Páchání trestních činů může být také únik či útěk před frustrační situací nebo si daný jedinec myslí, že pro vyřešení své situace mu nic jiného nezbyvá. Potíž může nastat v přechodu v rutinnost dané situace. Jedinec může v kriminalitě vidět jediné východisko k řešení situace a tento způsob chování se stává jeho normou. (4)

Lidé, kteří si odpykají trest odnětí svobody (dále jen VTOS), by se měli po propuštění z věznice vrátit do běžného života. V některých případech se však stává, že se nemají kam vrátit. Jejich rodinné zázemí je nefunkční a pro propuštěné z vězení přináší tato skutečnost obrovské riziko recidivy či extrémního vyloučení ze společnosti. Některým lidem chybí po této zkušenosti sebevědomí, zjišťuje také jak se okolní svět v mnohém změnil a velmi špatně se orientují v záležitostech, které by jinak považoval za zcela normální.

Poměrně často se stává propuštění z vězení jednou z hlavních příčin bezdomovectví. Tito lidé mají také problém se sháněním zaměstnání už jen kvůli záznamu v trestním rejstříku. Při evidenci na úřadu práce často nemají potřebné

doklady, které jsou nutné k zaevidování. Tím pádem jim nevzniká nárok na sociální dávky a tito lidé se ocitají bez prostředků i bez střechy nad hlavou. Člověk, který prošel vězením a najednou se ocitne v této situaci, je demotivován nově vzniklou situací a je zde velké riziko recidivy a opakování výkonu trestu. Velmi často se tak bezdomovec stává recidivistou, protože si uvědomuje, že ve věznici má vše potřebné k uspokojení základních potřeb. (7)

1.5. Zdravotní stav bezdomovců

1.5.1. Dostupnost zdravotní péče

Téměř každý bezdomovec, který se pohybuje na ulici delší dobu, má potíže se zdravím. Mnozí z nich o sebe nepečují, jejich životní podmínky spíše podporují chatrnost zdraví. Dostupnost lékařské péče je pro ně velmi obtížná. Většina bezdomovců pracuje pouze příležitostně, zdravotní pojištění platí nepravidelně nebo vůbec a poté vyvstane problém při hospitalizaci či při převozu do nemocnice. Na zdravotní pojišťovně těmto lidem narůstají dluhy na nehrazení pojištění, ke kterým se později přidruží také penále a pokuty. Někteří z nich mají v těchto institucích až statisícové dluhy. Bezdomovci se často nemohou ani prokázat dokladem o pojištění. Většina z nich nemá osobní doklady, tudíž ani kartu pojištěnce. Při návštěvě zdravotnického zařízení se potom stává, že je lékař odmítne ošetřit či požaduje přímou platbu vyšetření. Uhrazení ošetření je pro bezdomovce nedostupné, takže po těchto zkušenostech lékařskou péči nevyhledávají vůbec a jejich zdravotní stav se stále více zhoršuje. (13)

Někteří lidé se do tíživé životní situace dostanou v důsledku právě se prohlubujících zdravotních problémů, které si nesou celým životem a postupem času nejsou schopni plnit povinnosti se samostatným bydlením. Další ohroženou skupinou jsou staří lidé, kteří byli po delší dobu hospitalizováni a nemohou se vrátit do svého

domova kvůli jejich zdravotnímu stavu. Jejich domov se jim stane nedostupný či nepřístupný a zůstanou na ulici neschopní se o sebe postarat. Mezi bezdomovci jsou také lidé, kteří byli v minulosti propuštěni z psychiatrické léčebny či jiného ústavního zařízení a nemají se v současné době kam uchýlit. Takoví lidé jsou často velmi bezradní stejně jako lidé propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Ti často opouštějí věznic z již tak dost podlomeným zdravím a často se nemají kam vrátit, protože v průběhu svého trestu přišli o rodinné zázemí a bydlení. (8)

U bezdomovců, kteří využívají služeb pomáhajících organizací, byla při průzkumu zdravotní péče zjištěna ve velkém množství závažná a chronická onemocnění a objevila se také velká četnost psychických poruch u klientů těchto zařízení. Jejich zdravotní i psychický stav se dále podepisuje na jejich pracovním uplatnění a mívají velké obtíže sehnat si dobře placenou práci na hlavní pracovní poměr. Bezdomovci mívají také špatné zkušenosti s přístupem lékařů ve zdravotnických zařízeních k jejich současné sociální situaci a považují tuto překážku za hlavní důvod, proč nenavštěvují pravidelně lékaře. Pracovníci záchranné služby považují za hlavní důvod, proč tuto skupinu nerada ošetřuje, velké problémy s administrativou, kdy bezdomovci chybí osobní doklady a poté jen velmi těžce předávají takového pacienta do nemocnice. Špatný zdravotní stav je nejlépe prokazatelný u squaterů, kteří zdravotnickou péči nevyhledávají vůbec a většinou pak z banálního onemocnění se stává riziko smrtelné nemoci. (9)

1.5.2. Nejčastější zdravotní komplikace

Mezi nejčastější zdravotní komplikace v populaci bezdomovců patří psychická onemocnění, mentální retardace, psychická onemocnění s mentální retardací a závislost na alkoholu a jiných návykových látkách. Pokud se jedná o psychická onemocnění, jsou to především neurózy, deprese a chorobné stavy úzkosti. U bezdomovců je jejich výskyt až desetkrát častější než u běžné populace. V této skupině je vyšší pravděpodobnost rozvoje schizofrenie a u mladších bezdomovců je zaznamenán vyšší počet pokusů o

sebevraždu. Mezi onemocnění, které se u bezdomovců nejčastěji vyskytují patří bronchitidy, artritidy, kožní onemocnění a různé infekční choroby. Vše souvisí s jejich životním stylem. Jedná se především o kouření, spaní venku v mrazu a nízké hygienické návyky, které přispívají k rozvoji těchto chorob. V poslední době se také rozšiřuje počet bezdomovců, kteří mají tuberkulózu. V důsledku výskytu jednotlivých chorob je u této skupiny zaznamenána vyšší úmrtnost než u běžné populace. Průměrná délka života zjevného bezdomovce se pohybuje kolem 42. roku života, což je téměř o 30 let méně než u muže, který využívá zdravotnických služeb a dbá o své zdraví. **(1)**

1.5.3. Motivace bezdomovců k péči o své zdraví

Motivovat bezdomovce k péči o vlastní zdraví, který nenavštěvuje žádné zdravotnické zařízení je velmi složité. Pro většinu z bezdomovců je nepřekonatelný problém jednat s úřady či státními institucemi a to již kvůli špatné komunikaci s úředníky. Lidé, kteří jsou již delší dobu dezintegrovaní mají problémy porozumět dlouhému a složitému výkladu týkající se jejich situaci. Důležité je s klientem navázat důvěrný vztah a brát na zřetel jeho individuální potřeby a jeho problémy. Nejlepší formou komunikace je mluvit s ním stručně, jasně, bez cizích či odborných slov a volit spíše kratší věty. Pro člověka v této situaci může být tenhle přístup prvním krokem k řešení své situace. Z části se může také odbourat strach ze státních institucí. **(1)**

Velkou motivací pro člověka bez přístřeší je zájem o jeho zdravotní stav. Pokud již navštívil nějaké zdravotnické zařízení, je zapotřebí, aby pracovník zařízení s ním o vzniklém problému mluvil, zajímal se o zlepšení či horšení příznaků onemocnění a nechal další iniciativu na nemocném. Jestliže je bezdomovec nemocný a nevyhledal dosud žádnou pomoc, může ho k návštěvě odborného lékaře motivovat doprovod pracovníka zařízení či objednání k lékaři druhou osobou. Při doprovodu klienta do zdravotnického zařízení je třeba dbát na srozumitelnost jednání doktora a vysvětlení jeho problému, tzn. popisovat mu co se s ním bude při vyšetření dělat a podrobně mu bez odborné terminologie vysvětlit, co je důsledkem jeho potíží. **(26)**

Většina bezdomovců si nejvíce váží vlastní soběstačnosti a schopnosti sebeobsluhy. Z tohoto poznatku může vyjít další druh motivace klienta k péči o své zdraví. Pokud nepomohou výše uvedené prostředky motivace, je mu zapotřebí vysvětlit, že jeho zdravotní stav ho může v samostatnosti v pozdější době limitovat a nebude schopen sebeobsluhy. Většinou si klient uvědomí, že by zůstal odkázán na pomoc jiné osobě a začne se o sebe ve velké části skutečně starat. **(8)**

1.6. Poskytované služby

1.6.1. Legislativa

Od nového roku, tj. 1.1.2007, nastala změna v zákonech týkající se sociální sféry a sociálních služeb. V mnohém se změnilo zákony týkající se této problematiky úplně, některé zůstaly ve stejném znění a další byly zrušeny. Problematiky bezdomovectví se nejvíce týká listina základních práv a svobod, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který vymezuje povinnosti jednotlivých zařízení, které se týká sociálních služeb, vyhláška č. 505/2006 Sb., která tento zákon upřesňuje a doplňuje, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, který se týká sociální péče a ze kterého vychází přiznání sociálních dávek poskytované většinou lidem v této životní situaci. **(13)**

Nejzákladnějším dokumentem, který je platný pro každého občana České republiky je Listina základních práv a svobod. Tato práva jsou nepromlčitelná a nezrušitelná pro každou osobu. I přesto, že jsou takto stanovena, dostávají se bezdomovci s těmito právy do rozporu. V Listině se říká, že všichni lidé jsou si rovni v důstojnostech a i v právech a všichni jsou svobodní. U bezdomovců může vzniknout problém v již dříve zmíněné problematice týkající se zaměstnání. Ve čtvrté hlavě hospodářských, sociálních a kulturních právech je určeno, že každý má právo získávat prostředky pro své základní životní potřeby prací a má právo na spravedlivou odměnu za odvedenou práci a uspokojivé pracovní podmínky. Tito lidé se mnohdy dostávají do

rozporu s tímto ustanovením. Někteří pracují v nepřiměřených podmínkách a za nepatřičnou mzdu. Dále se zde píše, že pokud není tento člověk schopen pracovat, má právo na hmotné zajištění od státu k zajištění základních životních podmínek. V tomto případě jsou tyto práva pro bezdomovce leckdy nedosažitelná z důvodu neznalosti náležitostí na úřadech či absence osobních dokladů potřebných k vyřízení žádosti o sociální dávky. **(30)**

Úplně nejzákladnějšími právy jsou občanská práva, která bývají u bezdomovců porušována. Ve článku 10 Listiny základních práv a svobod je stanovena nedotknutelnost lidské důstojnosti, osobní cti. V některých případech jsou tato práva porušována společností, ale někdy jsou bezdomovci zmiňováni i pomáhající organizace či státní instituce, které tento článek porušují a chovají se k nim v rozporu s tímto článkem. Po některé z těchto zkušeností člověk v těžké životní situaci nevyhledává úřady či instituce, které se touto problematikou zabývají a dochází tak k ještě extrémnější sociální izolaci. **(7)**

1.6.2. Sociální ochrana

Pod pojmem sociální ochrana lze najít nástroje určené k prevenci a řešení obtížných životních situací, které by mohly vést k ekonomické nebo sociální nouzi. Jedná se především o lidi, kteří se dostali do tíživé životní situace, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami ani s pomocí blízkých osob v jejich okolí. Sociální ochrana zajišťuje základní lidská práva, která zabezpečují lidskou důstojnost a práci. V problematice bezdomovectví se jedná především o soubor zákonů a jiných právních předpisů, které pomáhají této skupině k reintegraci a k překonání této životní situace alespoň v základních rysech. **(23)**

Bezdomovcům by měli zejména napomáhat z. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, z. č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, z. č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, které by měly zajistit alespoň naplnění základních potřeb. **(6)**

Zákon o státní sociální podpoře zahrnuje podporu rodin s dětmi, ale také přispívá lidem v dalších sociálních situacích. Patří sem přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení, což jsou příspěvky, u kterých se zkoumá příjem jednotlivých členů rodiny. Dále sem patří rodičovský příspěvek, příspěvek na školní pomůcky, dávky pěstounské péče, porodné a pohřebné. Bezdomovectví a sociálního vyloučení se především týká příspěvek na bydlení, a to hlavně ve vztahu prevence ztráty bydlení.

Zákon o životním a existenčním minimu definuje životní minimum jako mezní hranici peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních potřeb. Pro rok 2007 byla částka životního minima stanovena na 3126 Kč měsíčně. Složka existenčního minima zajišťuje finanční příjem k zajištění výživy a ostatních základních potřeb na úrovni umožňující přežití. Tato částka byla pro rok 2007 stanovena ve výši 2020 Kč měsíčně. Tento zákon pouze definuje, jak vysoká finanční částka by měla člověku stačit k živobytí nebo přežití. **(8)**

Zákon, který má bránit sociálnímu vyloučení je zákon o pomoci v hmotné nouzi. V rámci tohoto zákona jsou vypláceny dávky, a to příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Skupiny bezdomovců se týká především příspěvek na živobytí, které poskytují obce. Obecní úřady poskytnou tuto dávku osobám, které jsou v hmotné nouzi a samy se z této situace nedokážou dostat. Bezdomovci, kteří patří mezi špatně zaměstnatelné občany, tzn. zdravotní postižení, starobní důchodce, občan starší 65 let, a nemohou si tak vlastním přičiněním zvýšit příjem, dostanou dávky vyšší než bezdomovec, který je práce schopný, ale záměrně se práci vyhýbá. Vlastním přičiněním se zde rozumí vlastní prací, řádné uplatnění nároků a pohledávek či prodej vlastního majetku nebo jeho využití k získání příjmu. Pokud se prokáže, že člověk se může přičinit a neudělá to, např. nebude aktivně vyhledávat práci, případně mu nárok pouze na existenční minimum. Takovému člověku poté nezbyvá nic jiného než využít sociální službu. **(8)**

1.6.3. Zákon o sociálních službách

Od 1.1.2007 je v platnosti nový zákon a to z. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který přesně vymezuje práva a povinnosti poskytovatelů sociálních služeb. Po registraci na příslušném Krajském úřadě je toto zařízení povinno dodržovat ostatní předpisy stanovené tímto zákonem. Tyto instituce jsou povinny umožnit svým klientům v co nejvyšší míře zapojit se do běžného života a zachovávat jejich lidskou důstojnost a dodržovat rovné zacházení se svými klienty. Pro azylové domy obecně platí povinnost poskytnutí přechodné pobytové služby lidem v nepříznivé životní situaci, která je úzce spjata se ztrátou bydlení. Služba v tomto zařízení musí zahrnovat poskytování stravy či alespoň pomoc při jeho zajištění, poskytnutí ubytování a zajistit pomoc při zprostředkovávání práv a obstarávání osobních záležitostí. **(32)**

V souvislosti s tímto zákonem vyšla v platnost také vyhláška č. 505/2006 Sb., která provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách a blíže definuje veškeré povinnosti vůči svým klientům. V této vyhlášce jsou blíže popsány nutné činnosti, které musí zařízení klientovi poskytnout, aby zachovala formu organizace poskytující danou sociální službu. U azylových domů se tato právní norma týká především zajištění stravy, ubytování, pomoci při zajištění pomoci o osobní záležitosti a práv daného jedince a úhrady za poskytnutou službu. Sociální služby by v oblasti poskytnutí stravy měly zahrnovat přijatelné podmínky k přípravě, poskytnutí nebo zajištění stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a individuálním potřebám dietního stravování. V otázce ubytování vyhláška stanovuje, že by nemělo být poskytováno déle než jeden rok. V azylovém domě by měly být vhodné podmínky k zajištění celkové hygieny klienta, vytvoření podmínek pro hygienickou úpravu šatstva, úklidu a zajištění výměny ložního prádla. Při uplatňování práv a zajištění osobních záležitostí by měly pracovníci azylových domů poskytovat pomoc při vyřizování osobních záležitostí klienta, které jsou uvedeny v individuálních plánech, pomáhat klientovi v upevňování rodinných vztahů, resocializaci a podpoře v dalším začlenění do společnosti pomocí vyřízení veškerých pohledávek a uplatňování zákonných nároků. **(28)**

1.6.4. Sociální služby pro bezdomovce

Služby pro bezdomovce jsou v zákoně č. 108/2006 Sb. řazeny do kategorie sociální prevence. Tyto služby napomáhají snížit riziko sociálního odloučení od společnosti v důsledku návyků a způsobu života, který může vést ke konfliktu se společenskými normami. Cílem služeb sociální prevence je pomáhat těmto lidem překonat složitou životní situaci a zamezit šíření negativních společenských jevů dále do společnosti. V zákoně č. 108/2006 Sb. se bezdomovců týká především §57, §58, §61, §63 a §69. Jsou to sociální služby nízkoprahového denního centra, noclehárny, azylové domy, domy na půl cesty a pro bezdomovce nejpodstatnější služba, terénní programy neboli streetwork. Toto jsou služby zakotvené v zákoně a určené přímo pro tyto lidi. Jsou však další služby, které jsou přednostně určeny jiné skupině lidí, např. seniorům, ale bezdomovci jich mohou využívat také. Týká se to především poradenské činnosti, služeb pro seniory, zdravotně postižené či závislé na drogách či alkoholu, kde je jejich sociální situace nepodstatná a dá se s těmito lidmi pracovat bez přihlížení k těmto okolnostem, které nejsou v práci s nimi překážkou. **(10)**

Nízkoprahová denní centra poskytují bezdomovcům komplex služeb jako jsou strava a teplé nápoje, hygienické zázemí, distribuce ošacení, případně kulturní a vzdělávací programy. Cílem práce denních center je eliminovat zdravotní a sociální rizika spojená s žitím bez přístřeší a v případě zájmu poskytnout svým klientům informace o službách, které by mohli pomoci jejich situaci. Denní centra bývají buď samostatná zařízení nebo fungují v rámci azylových domů. Pobyť v denním centru je pro klienty omezený. Většinou fungují pouze přes den a na noc bývají zavírány, s výjimkou tuhých zim, kdy jsou využívány pro umístění krizových lůžek či míst klientům. V rámci denního centra funguje také poradenství, kde jim pracovník zařízení pomáhá s běžnými úkony, které nejsou sami schopni zvládnout. Je to např. vyřizování osobních dokladů, zprostředkování zdravotní či krizové péče apod. **(16)**

Noclehárny poskytují azyl bezdomovcům pouze přes noc jsou otevírány ve večerních hodinách a v brzkých ranních hodinách musí být tyto místnosti vyklizeny a opuštěny. Klienti zpravidla využívají těchto služeb ve spojení se službami denního

centra. Noclehárny jsou zřizovány z důvodu odlehčení od konfliktních či rizikových skupin, které by jinak přespávaly po městě. Tuto službu využívají především lidé, kteří se snaží svou situaci řešit, chodí do práce a potřebují pouze přístřeší na přespání a hygienické zázemí. Noclehárny jsou většinou zřizovány v rámci azylových domů. **(27)**

Azylové domy jsou krátkodobé ubytovací zařízení. Jejich ideální umístění je především blízko nádražních budov. Je zde poskytována ubytovací služba, hygienické zázemí, stravování a především poradenská činnost zaměřená na reintegraci klienta do společnosti. Zaměstnanci azylových domů se nesoustředí pouze na povinnosti popsané v předešlé kapitole, ale snaží se především své klienty motivovat k vlastní aktivitě k překonání jejich tíživé sociální situace, přemoci jejich pasivitu v otázce hygienických návyků a pomáhají jim osvojit si je zpět, aby se mohli lépe zařadit do společnosti. Některé azylové domy poskytují svým klientům také práci např. na svých farmách nebo je motivují k práci úklidem prostor v zařízení, kdy je jim odměnou odpuštění hrazení části ubytovného či je jim poskytnuta strava. Mladší či mentálně retardované klienty se snaží pracovníci naučit hospodařit s finančními prostředky, které si vydělají a v některých případech je doprovázejí na úřady a pomáhají jim řešit osobní problémy. Práce v tomto druhu zařízení sociálních služeb je zaměřena na motivaci a návyk schopností či dovedností, které jsou potřebné pro běžný život. **(6)**

Služba dům na půl cesty se dá v mnohém přirovnat k chráněnému bydlení. Jsou určeny klientům, kteří bez velkých problémů zvládli předešlé stupně a jsou připraveni zapojit se do běžného života, dále mladým lidem, kteří jsou po výstupu z institucionální péče, kam patří dětské domovy, diagnostické ústavy apod. a lidem, kteří jsou po výkonu trestu odnětí svobody. V těchto zařízeních jsou jim poskytovány samostatné pokoje, které by měly mít charakteristiku bytu. Klienti jsou zde vedeni k samostatnosti i ve své domácnosti, kde se učí vařit, pečovat o domácnost a učí se celkové soběstačnosti. Ideální počet klientů v tomto zařízení se pohybuje mezi 12 a 16 lidmi. Tendence pomoci ze strany pracovníků by měla postupně klesat, až do úplné soběstačnosti klienta. Délka pobytu se pohybuje kolem jednoho roku, ale je zde přihlíženo individuálně na schopnosti klienta. V tomto typu sociální služby je také věkové omezení. Zařízení je určeno pro mladé dospělé a je zde věkové omezení 18-26 let. **(25)**

V případě zájmu klienta o výše uvedené služby je zapotřebí, aby klient znal a věděl obecná pravidla a domovní řád zařízení. V něm obecně platí, že při zájmu o ubytování je klient srozuměn se zákazem požívání alkoholu či jiných omamných látek. Ve většině zařízeních obecně platí, že po celém domě je přísný zákaz kouření, které je umožněno na vyhrazeném místě. Klient se také zavazuje, že bude spolupracovat se zaměstnanci a sociální pracovníci zařízení. Pokud tato obecná pravidla klient nedodrží. Vystavuje se nebezpečí, že mu bude jakákoli služba na čas pozastavena a nebude po nějaký čas poskytována. **(16)**

Nejzákladnější sociální službou pro bezdomovce je terénní sociální práce, tzv. streetwork. Jedná se hlavně o aktivní vyhledávání bezdomovců po různých částech města a navázání kontaktu. Streetworkeri procházejí místa, kde se bezdomovci převážně zdržují a kde lze jejich přítomnost předpokládat. Jsou to opuštěné domy, zahrádkářské kolonie, parky, teplovodní či parovodní potrubí, ale také lidé, kteří jsou stávajícími či potenciálními klienty. Jedná se o lidi, kteří jsou v nemocnici a jejich sociální situace není přívětivá či klienty psychiatrických léčeb. Terénní pracovníci navštěvují také věznice. Jejich práce je zaměřena na aktivní přístup ke klientům. Snaží se nejprve navázat pozitivní kontakt a motivovat je k řešení jejich situace. V prvé řadě jsou služby terénní práce zaměřeny na primární potřeby klienta, a to především jídlo, teplo a ošacení. Potom nastává fáze přesvědčit klienta k aktivnějšímu přístupu ke své situaci a ukázání možnosti vyšších sociálních služeb, jako jsou denní centra, azylové domy apod. V terénní sociální práci se jedná především o monitoring klientů. **(16)**

1.6.5. Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích

Dům sv. Pavla v Českých Budějovicích je jediné zařízení tohoto typu v Českých Budějovicích, které se zabývá problematikou mužského bezdomovectví. Toto zařízení je zaměřeno na osoby ohrožené sociálním vyloučením či lidem již tímto problémem postiženým a pro lidi, kteří jsou v krizové životní situaci a jsou bez přístřeší. Dům sv.

Pavla poskytuje široký komplex služeb, jsou zde služby azylový dům, dům na půl cesty, nízkoprahové denní centrum a terénní program.

Služba azylový dům je určen pro muže starší osmnácti let, kteří jsou v krizové životní situaci a jsou bez střechy nad hlavou. Pro krátkodobou ubytovací službu je zde k dispozici 40 lůžek. K této službě patří také hygienické zázemí a zajištění sebeobsluhy při přípravě stravy. V roce 2006 využilo tuto službu celkem 170 mužů. Služba dům na půl cesty je poskytován mladším mužům od 18 do 26 let, kteří převážně přicházejí z jiných výchovných zařízení. Celková kapacita této služby je 8 lůžek včetně samostatného zázemí. V roce 2006 bylo zaznamenáno 5 zájemců o tuto službu. V nízkoprahovém denním centru naleznou klienti podobné služby jako u azylového domu. Patří sem zajištění hygienického zázemí a zázemí pro přípravu jídla. V tomto zařízení je to jediná služba, která je poskytována mužům i ženám. Služba terénní program je aktivní vyhledávání všech, kteří z nějakého důvodu nevyužívají ani jednu z uvedených služeb. Patří sem především aktivní vyhledávání potenciálních klientů v Českých Budějovicích a jejich okolí. Ke všem těmto základním službám je klientům k dispozici využívání přidružených služeb, a to: psychoterapeutická pomoc, kterou mohou klienti využít přímo v budově zařízení, intenzivní sociální práce, kdy se sociální pracovníci snaží o reintegraci klientů a upevnění zásad běžného života jako jsou pracovní návyky, hledání bydlení apod. Dále je zde poskytována potravinová výpomoc, klientům je vždy k dispozici koupelna, prádelna a charitní šatník, kde si klienti mohou splnit své hygienické potřeby. V rámci Domu sv. Pavla je umožněn prodej časopisu Nový Prostor v ulicích města. Pokud klient projeví zájem, je mu umožněna výuka práce s internetem a počítačem obecně a může se sejit s knězem, který uspokojí jejich duchovní potřeby. (29)

1.6.6. Chybějící sociální služby

Ačkoli se veškeré organizace zabývající se touto problematikou snaží pokrýt co nejvíce současných i potenciálních klientů, vyskytují se skupiny, kterým nejsou schopni

vyhovět. Jedná se o absenci ubytoven či nocleháren pro bezdomovce, kteří jsou závislí na alkoholu či omamných látkách. Bezdomovec, který si za svého životního společníka opatří psa sežene jen velmi těžko cenově dostupné ubytování a do azylového domu není vpuštěn. Pro takového člověka je tato situace frustrující, protože pes je opravdu jediné, na čem mu v životě záleží. Velmi omezené příležitosti se naskýtají dvojicím bez dětí. Existují sice komerční ubytovny, kde se mohou tyto lidé ubytovat, ale nastává zde další problém a to cenová dostupnost. (7)

Velké problémy také mají lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tito lidé potřebují zvláštní péči, kterou mohou nabídnout pouze domy na půl cesty. Ty jsou ovšem omezeny věkem a nejsou zřizovány v dostatečné míře k potřebám potenciálních klientů. Většina z propuštěných z VTOS o tuto službu nemá zájem a žije spíše na ulici či využívá služby azylového domu, která není adekvátní k jeho potřebám v reintegraci do společnosti.

Ve většině z velkých měst chybí či je v malé míře zřizováno sociální bydlení. Pro bezdomovce, který se chce naprosto oprostít od tohoto stylu života je velmi těžké sehnat přiměřené bydlení za přijatelnou cenu. Města většinou sociální byty nebudují a člověk, který je sám, bez rodiny a dětí na možnost sociálního bydlení nedosáhne. Lidé proto žijí spíše po ubytovnách a v nepravidelných intervalech, kdy nemají stálejší příjem se vrací zpět do azylového domu. (9)

1.7. Prevence a řešení bezdomovectví

1.7.1. Sociální začleňování

Sociální vyloučení je především důsledkem strukturálních změn v sociálně ekonomickém vývoji evropské společnosti. Strukturální změny se pro mnoho lidí staly přímým rizikovým faktorem sociálního vyloučení. Patří sem především dlouhodobá nezaměstnanost, dlouhodobě nízký příjem a nízká úroveň vzdělání. Pokud je člověk

dlouhodobě bez práce, ztrácí tím kvalifikaci, pracovní morálku, ale především sebedůvěru a sebeúctu. Pokud člověk dlouhodobě pracuje za nepřiměřenou odměnu, zvyšuje se u něj riziko extrémní sociální izolace. Dalším rizikovým faktorem je nízká kvalifikace či nízké vzdělání. Do této skupiny patří lidé zdravotně postižení, lidé se špatným zdravotním stavem, ale také starší lidé, kteří si obtížně hledají dobře ohodnocenou práci.

Po vstupu naší republiky do Evropské unie byl i u nás přijat národní akční plán boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Jako základní úkoly v tomto boji si členské země Evropské unie vytyčily osm základních bodů. Patří sem tvorba a rozvoj trhu práce a podpora zaměstnanosti, kdy jsou vytvářena opatření zvyšující zaměstnanost. Jsou vytvářena místa pro lidi, kteří mají sníženou pracovní schopnost či jsou na trhu práce znevýhodněni. Druhým úkolem je garance přiměřeného příjmu a prostředků pro udržení důstojného života. Tento bod se týká především té skupiny lidí, která není schopna si na své životní potřeby vydělat dostatečné množství peněz. Je zde zaručeno, že bude zajištěn životní standard společnosti. Třetím bodem je odstranění znevýhodnění v přístupu ke vzdělání. Zde se jedná především o zamezení předčasného odchodu dítěte ze školy, rozvoj celoživotního vzdělání a přístupnost vzdělání všem dětem. Čtvrtým bodem prevence sociální izolace je zabezpečení bydlení pro každého, kam patří především zajištění přístupu ke kvalitnímu bydlení pro každého a vytváření nástrojů pro prevenci bezdomovectví. Pátým bodem je zachování rodinné solidarity a ochrana práv dětí. Šestým úkolem je zajistit stejný přístup ke službám vysoké kvality a zajistit rovnost přístupu. Posledními dvěma body je lepší integrace poskytování služeb jak veřejných tak soukromých poskytovatelů a regenerace znevýhodněných oblastí. Výše uvedené úkoly by měly zamezit extrémnímu sociálnímu vyloučení a naopak by měly přispět ke snazšímu sociálnímu začlenění do společnosti. **(17)**

Pokud ovšem k již extrémnímu vyloučení došlo a postižený člověk již využívá některé ze sociálních služeb poskytovaných těmito lidem, je to pouze začátek. Tato zařízení musí zajistit především primární potřeby člověka, motivovat ho k práci alespoň údržbou či úklidem budovy, poskytnout mu jídlo a střechu nad hlavou a téměř ho i vychovávat se zacházením s penězi. Cílem resocializace je navázat nové přátelské či

partnerské vztahy, případně obnovit rodinné vztahy, získat přiměřené bydlení a zajistit trvalé zdroje příjmů k udržení si standardů běžného života. Pokud se tyto cíle nepodaří po dlouhodobém úsilí naplnit, měl by klient získat příležitost v chráněné dílně či chráněném bydlení. **(19)**

1.7.2. Prevence vzniku bezdomovectví

Úplný základ prevence bezdomovectví začíná ve funkční rodině. V rodině by mělo fungovat společné soužití mezi rodiči a dětmi, aby každý člen rodiny měl jistotu, že pokud se dostane do složité životní situace, vždy bude mít v ostatních členech rodiny oporu. Pokud rodina nefunguje jak by měla, měli by pomoci ostatní příbuzní či sousedé. V dnešní uspěchané době jsou tyto vztahy velmi často narušeny nízkou komunikací lidí mezi sebou. Lidé nejsou k sobě tolik sdílní a každý se snaží starat pouze sám o sebe. V dnešní době tyto funkce často přejímá učitel ve škole či pracovník sociálního zařízení, ale to již bývá pozdě. **(13)**

Základním bodem prevence bezdomovectví je budování sociálních bytů, které by byly dostupné lidem s nízkými příjmy. Správcem domů by měla být obec či stát a měla by umožnit člověku vrátit se zpět do běžného života. Délka poskytnutí přístřeší by měla být samozřejmě omezena, aby byl tento člověk nucen postupovat dále v řešení svého problému. Sociální byty či podporované bydlení by mohlo předejít ztrátě sebeúcty, pracovních a hygienických návyků a mohly by být prvním velmi důležitým krokem pro potenciálního bezdomovce. Tento člověk by se nestal extrémně vyloučeným ze společnosti. Zároveň by měla být zajištěna spolupráce mezi státní správou, neziskovými organizacemi ale i organizací pohybujícími se v komerčním prostředí. Tato spolupráce by mohla zajistit snadnost a jednoduše přístupnost potenciálních klientů na trh práce a zajištění si vlastního zázemí. **(16)**

Pro lidi, kteří jsou ohroženi ztrátou domova či vznikem bezdomovectví, by měly být vybudovány programy, které by jim pomohly nedostat se do sociálního vyloučení a vyřešit problém z dostupných prostředků. Jedním z pomáhajících programů by byl

zaměřen na obecnou prevenci a zkvalitnění poskytovaných služeb. Zde by se jednalo o ustavení systému komplexních sociálních služeb, o podporu rozvoje společenské solidarity, nabídku dostupného bydlení a nabídku pracovních míst pro lidi ohrožené sociálním vyloučením. Druhým programem by měl mít stabilizační funkci pro lidi ohrožené ztrátou bydlení. Sem by patřila opatření pro léčení závislostí, poskytování rodinného poradenství, předcházení domácímu násilí, vzdělávací programy, zajištění sociálních dávek, pomoc při sestavování rozpočtu domácnosti apod. Posledním programem je intervence, kdy se jedná o zamezení ztráty bydlení u lidí, kterým hrozí akutní vystěhování. Jednalo by se o pomoc při hledání zdrojů k úhradě dluhů, pomoc při komunikaci s nájemcem či majitelem domu a nájemníkem, sestavení splátkového kalendáře, jednorázová finanční výpomoc či právní pomoc pro předcházení nuceného vystěhování. **(16)**

Důležitou osobou pro pomoc k reintegraci daného člověka a prevence vzniku bezdomovectví je sociální kurátor či odborný sociální pracovník. Ten by měl se svým klientem navázat velmi důvěrný vztah a jednat individuálně podle potřeb a problémů daného jedince. Kontakt mezi sociálním pracovníkem a klientem by neměl být nijak komplikován dlouhými administrativními úkony a měl by být převážně interakční. Klient by do spolupráce s tímto pracovníkem neměl být nucen a měl by tedy vzniknout stav, kdy klient bude vyhledávat odbornou pomoc dobrovolně. Zásadou při jednání s klientem je individuální a osobní přístup. Velká část bezdomovců byla v minulosti trestána. Propuštění z výkonu trestu odnětí svobody bývá také častou příčinou vzniku tohoto stavu. Sociální pracovník by se měl snažit o prevenci uvěznění a ukázat klientovi jinou cestu, jak si zajistit vlastní potřeby. **(19)**

1.8. Sčítání bezdomovců

V současné době neexistuje jednotný systém pro zpracování statistických údajů o problematice bezdomovectví. Zároveň neexistuje žádná strategie řešení tohoto problému a ani se nechystá žádný systém pro sběr dat a evidenci bezdomovců. Jediným

zdrojem informací jsou samotné neziskové organizace, které žádají u Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) o dotace na fungování jejich zařízení. Organizace musí do svých žádostí vyplnit údaje o počtu kontaktů s klienty, využitelnosti a počtu lůžek. Dalším zdrojem statistických údajů jsou výroční zprávy jednotlivých zařízení a samotného ministerstva. Tyto údaje jsou však pouze obecné a většinou se týkají pouze chodu organizace a jejich ekonomické situace. Od července 2006 realizuje MPSV projekt na monitoring této skupiny. Údaje jsou podávány pouze v absolutních číslech a nezahrnují osobní data klientů. Tudíž je prakticky nemožné získat demografickou statistiku o jednotlivých klientech.

Přesto všechno se některá města rozhodla provést sčítání bezdomovců. Jednalo se především o monitoring demografických údajů mezi klienty. Projekty byly vytvořeny ve spolupráci se sociálními odbory, které tyto údaje zpracovaly a budou je používat ke zkvalitnění služeb a potlačení tohoto problému v jejich regionu. **(11)**

Největší sčítání této kategorie lidí proběhlo na území hlavního města Prahy v únoru 2004. Sčítání se týkalo bezdomovců v terénu, squatech, ale i v nocleznách či ubytovnách. Do tohoto projektu byli zahrnuti jak muži, tak ženy. Pro svou práci jsem se zaměřila především na muže a to na ty, kteří využívají služeb lůžkových zařízení. Projekt byl zaměřen na věkovou strukturu bezdomovců. V lůžkových kapacitách se vyskytovalo 102 klientů do 25-ti let, což činí 16,72%. Nejvíce zastoupena byla věková kategorie produktivního věku 25-60 let, kde bylo zaznamenáno 451 klientů (73,93%). Nejméně zastoupena byla kategorie nad 60 let, která činila 57 mužů (9,34%). V lůžkových zařízeních na území Prahy, kterých bylo dohromady 18, bylo napočítáno celkem 610 mužů. V poměru se ženami, kterých bylo 109, dohromady bylo sečteno 719 bezdomovců. Pokud vezmeme v úvahu kompletní mapu bezdomovců, které byli v tomto období sečtení, nejvíce lidí se pohybuje v terénu (51%), poté druhou nejpočetnější skupinou jsou klienti využívající lůžková zařízení (ubytovny, nocležny), tj. 23%. Denního centra na území Prahy využívalo 13% z celkového počtu a bezdomovců, kteří ke svému přespání využívalo městské hromadné dopravy bylo 10%. Nejméně zastoupenou kategorií byli pomáhající instituce (církve apod.), a to 3%. **(21)**

Dalším místem sčítání bezdomovců bylo naše druhé největší město, a to Brno. Sčítání proběhlo v březnu 2006 v nočních hodinách. Stejně jako v Praze byli sečteni všichni bezdomovci na území tohoto města. Osloveny byly také instituce zabývající se touto problematikou, které poskytly informace ze svých statistik. Terénní sčítání bylo zajištěno pomocí dobrovolníků. Celkem bylo sečteno 1179 osob, z toho 852 mužů (72,5%) a 327 žen (27,5%). Nejrozsáhlejší věkovou kategorií bylo opět období produktivního věku, tj. 26-60 let 968 lidí (82,1%). Nejvyužívanější službou v tomto případě byla lůžková zařízení a nejméně bezdomovců využívalo jako místo přesání městskou hromadnou dopravu. V tomto sčítání nebylo rozlišeno ani v jednom případě pohlaví, takže výsledky jsou pouze z celkového množství. **(24)**

Výsledky těchto průzkumů byly zaměřeny pouze na využitelnost služeb a monitoring demografických údajů v jednotlivých městech. Na osobní otázky týkající se příčin či výhledu do budoucna nebyl brán v tomto sčítání zřetel. **(11)**

1.9. Bezdomovectví v Evropě

Problematika bezdomovectví je významná i pro státy Evropské unie. Každý rok se při sčítání bezdomovců po celé Evropě objevuje vyšší počet lidí, kteří si nemohou dovolit z různých důvodů vlastní bydlení. Dříve byli bezdomovci vidět jen ve velkých městech a velkoměstech, ale v dnešní době jsou tito lidé vidět i v menších městech a i na venkově. Poprvé se tento problém snažili řešit sociální pracovníci z irské organizace pro bezdomovce, kteří uspořádali seminář na téma bezdomovectví v roce 1985. Následující rok byla zpracována koncepce pomoci této skupině lidí na konferenci, která byla pořádána Komisí Evropského senátu. První organizací, která se stala páteří pro řešení a monitoring problematiky bezdomovectví po celé Evropě, byla FEANTSA založena v roce 1989. FEANTSA, neboli Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci zkoumá služby, které jsou v jednotlivých státech bezdomovcům poskytovány, dále zkoumá charakteristiku, druhy a rozsah tohoto problému po celé Evropě. Podle statistik této organizace je v Evropské unii celkem 2,3-

2,7 milionů lidí, kteří jsou přímo závislí na službách státních institucí ale i dobrovolných organizací. Tento počet není úplný, protože jsou zde zahrnuti pouze lidé, kteří vyhledávají přímou pomoc od pomáhajících organizací. Po celé Evropě je podle odhadů dalších 450 000 lidí, kteří žijí v kontejnerech, rozpadlých budovách apod., kteří pomoc z různých důvodů pomoc nevyhledávají a nejsou tudíž spočitatelní. **(11)**

Profil řešení bezdomovectví se v zemích Evropy liší. Zatímco v postkomunistických zemích se s touto problematikou postupně seznamujeme, v zemích západní Evropy již mají přímá opatření, jak s těmito lidmi pracovat a komunikovat. Například ve Velké Británii vešla v letech 1999-2000 v platnost vyhláška, která upřesňuje pojem bezdomovec. Podle této vyhlášky je jím takový člověk, který je bez stálého ubytování alespoň 6 měsíců a vyhledává pomoc. Každý bezdomovec v této zemi musí být v období tohoto půlroku osloven a zaregistrován streetworkerem, který je jmenován vládou a aktivně vyhledává tyto lidi. Při prvním kontaktu s bezdomovcem přidělí streetworker klientovi registrační číslo, které v budoucnosti používá při každém jednání s úřady či ubytovnou, která je zřízená přímo pro tuto skupinu lidí. Tento systém se osvědčil nejen v monitoringu pohybu bezdomovců po Londýně, ale také dává pracovním týmům příležitost nabídnout volné místo v ubytovně, které by jinak tento člověk sám nenašel. Sociální služby, které jsou v Londýně bezdomovcům k dispozici, zaručují svým klientům teplé jídlo, nocleh, hygienické zázemí, sociálně právní poradenství, ale také vzdělávací aktivity a základní zdravotní péči. Tyto ubytovny ovšem nefungují celoročně, ale pouze v době nejchladnějšího počasí v této zemi, tj. od prosince do konce března. **(20)**

Dalším příkladem řešení situace bezdomovectví je rakouská Vídeň, kde byl na konci 80. let vypracován projekt budování podpory lidí bez domova. Projekt je zaměřen především na prevenci před vystěhováním a hrozícím exekucím a je rozvržen do několika fází. Tvoří jakousi pyramidu, kdy na prvním stupni je podpora bezdomovců, kteří spí na ulici a zajištění alespoň základní zdravotní péče, streetwork, pracovní programy a následně nouzové ubytování v azylových domech. Pokud se bezdomovec přes tuto základní příčku dostane a zvládne veškeré body tohoto stupně, následuje fáze podporovaného bydlení zřizovaného městem či soukromými organizacemi. Poslední

fází v reintegraci klienta do společnosti je zajištění trvalého bydlení, kam patří například obecní byty s nízkým nájmem, domy pro seniory či domy, které jsou částečně organizované samotnými bezdomovci. Projekt je z 90% financován samotnou Vídní a je velmi úspěšný. V tomto městě jako v jednom z mála evropských měst se počet bezdomovců pozvolna snižuje. **(20)**

2. Cíl práce a hypotézy

2.1. Cíl práce

Cílem mé diplomové práce je:

1. Prokázat příčiny bezdomovectví z hlediska sociálních patologických jevů.
2. Prokázat, že většina mužů využívajících služeb tohoto zařízení mělo či má velké neshody s rodinou, a to v důsledku stylu jejich dřívějšího života.

2.2. Hypotézy

1. Muži využívající služeb Domu sv. Pavla byli ve svém životě ve výkonu trestu.
2. Muži ubytováni v Domě sv. Pavla byli v minulosti závislí na návykových látkách či alkoholu a prodělali odvykací léčbu.

3. Metodika

3.1. Použitá metodika

Práce byla zpracována pomocí kvantitativního výzkumu. Pro získání dat k mému výzkumu jsem zvolila dotazníkovou metodu, technikou dotazníku. Dotazník byl určen pro klienty Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích, kteří využívají službu tohoto zařízení. Dotazník byl zcela anonymní. Seznámila jsem s nimi pouze sociální pracovníky zařízení, kteří mi s výzkumem také pomáhali. Dotazník obsahoval celkem 9 otázek. Otázky byly uzavřené, polootevřené i otevřené. Do uzavřených otázek patřily dotazy na věk, rodinný stav, dosažené vzdělání a délku využívání služeb v zařízení. Polootevřené otázky se týkaly užívání návykových látek, léčby ze závislosti a výkonu trestu. Otevřené otázky byly použity ke zjištění příčiny vzniku tohoto problému z hlediska vlastního názoru a případné řešení této životní situace. Viz příloha 6.

V otázkách návykových látek a řešení tohoto problému (otázka č. 5 a 6) jsem užila obsahové analýzy dat, kdy jsme spolu se sociálními pracovníky zařízení doplnili odpovědi nadužívání alkoholu či návykových látek. V otázce řešení problému (otázka č. 9) se spíše jednalo o subjektivní názor pracovníků na přístup klienta k tomuto problému a jeho řešení. S Domem sv. Pavla jsem podepsala mlčenlivost ohledně poskytování zjištěných informací a dat třetím osobám.

3.2. Charakteristika výzkumného souboru

K výzkumu jsem si zvolila klienty Domu Sv. Pavla v Českých Budějovicích, kteří zde využívají službu azylový dům. Výzkum probíhal pouze v tomto zařízení a netýkal se terénu či místního denního centra. Z denního řádu azylového domu vyplývá, že klienti nesmí užívat návykové látky či alkohol při pobytu v tomto zařízení, i přesto se vyskytují jedinci, kteří tento zákaz porušují. V dotaznících jsem uvedla také klienty,

kteří i přes tento zákaz přišli a dechovou zkouškou jim byl prokázán alkohol v těle a to nad 1 promili. Tato hranice byla limitem pro pozitivní odpověď v dotazníku. Jednalo se také o případy, kteří se tímto způsobem prohřešili více než jednou v týdnu. Tuto otázku mi pomáhali doplnit sociální pracovníci a to z dokumentace daného klienta. Otázka na délku pobytu zahrnuje také přestávky, kdy klient v zařízení není a nevyužívá služby azylový dům. Otázka je spíše zaměřená na první vstup klienta do Domu sv. Pavla, tj. kdy poprvé využil služby azylového bydlení.

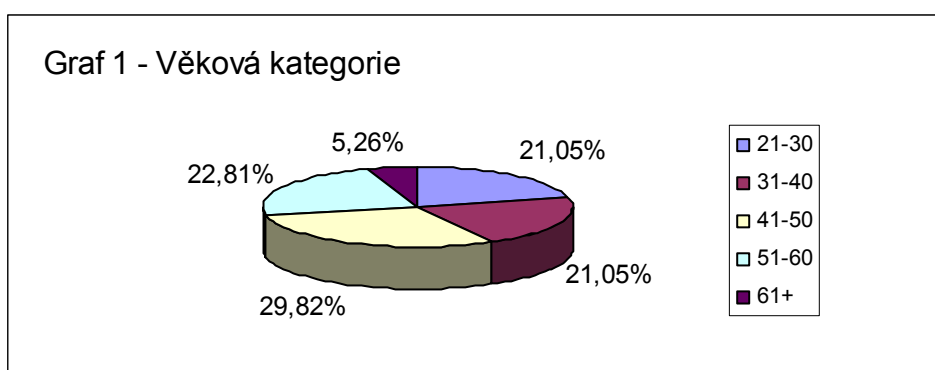
Dotazníky jsem vyplňovala spolu s klienty a sociálními pracovníky. Pracovníci mi pomáhali spíše dokreslit daného klienta, aby získané informace byly validní bez zkreslení danou situací. Připravila jsem si 80 dotazníků, a z nich bylo vyplněno 57 dotazníků. Dotazníkové šetření jsem započala v říjnu roku 2006 a ukončila v březnu 2007. Nízký počet dotazníků je způsoben extrémně teplým počasím přes tuto zimu, kdy se v úplné nouzi vyskytlo méně lidí než za normálních okolností. Ke zpracování dat jsem použila grafy a tabulky. Nejprve jsem rozpracovala každou otázku z dotazníku zvlášť a poté kombinace jednotlivých věkových skupin s danou problematikou. Čísla u grafů jsou uvedena v procentech. Tabulky vyjadřují výsledky u otázek, které jsou příliš obsáhlé na odpověď a v grafu by tím pádem byly nepřehledné. Výsledky uvádím jak v procentech, tak v konkrétních daných číslech.

4. Výsledky

4.1. Výsledky jednotlivých otázek v dotazníku

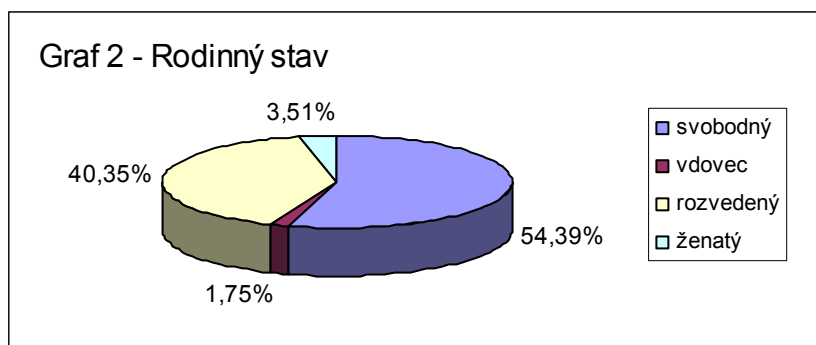
V práci jsem se zaměřila na problematiku mužského bezdomovectví v Českých Budějovicích. Jednalo se o klienty Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích. Otázky v dotazníku se týkaly jejich věku, rodinného stavu, vzdělání, délky užívání služeb zařízení, užívání návykových látek či alkoholu, léčby ze závislosti, výkonu trestu odnětí svobody, příčin vzniku tohoto problému a vlastního klientovo řešení problému. Všechny tyto otázky jsem rozpracovala do samostatných grafů a tabulek. Jednalo se o muže, kteří v době výzkumu využívali služeb Domu sv. Pavla. Celkem bylo vyplněno 57 dotazníků, které jsou zde zpracovány.

První otázkou v dotazníku byl věk klienta. Do první i druhé kategorie byl zařazen stejný počet, a to 12 klientů, což pro každou z nich značí 21,05%. V kategorii 41-50 let bylo v dotaznících zaškrtnuto 17 osob, což je 29,82%. V kategorii 51-60 let bylo celkem 13 lidí, tj. 22,81% a v poslední kategorii 61 let a více byli 3 muži, což je 5,26%. Viz Graf 1.

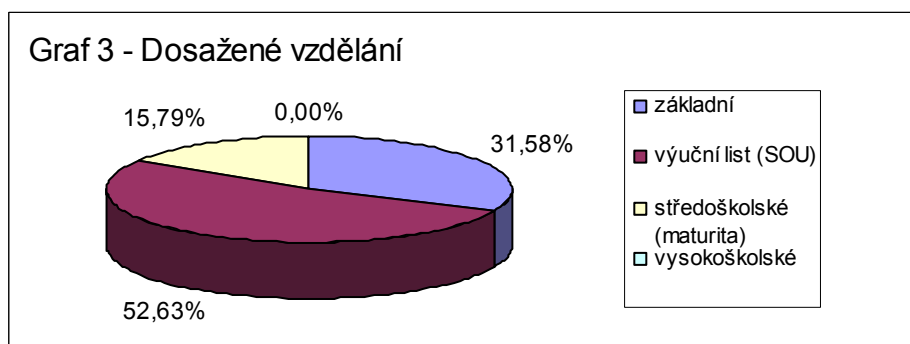
Zdroj: vlastní výzkum

Druhá otázka se týkala rodinného stavu klientů. Z celkových 57 klientů bylo 31 svobodných, což je v procentech 54,39%. Rozvedených bylo 23 mužů, což znamená 40,35%. Vdovec byl 1, tzn. 1,75% a ženatých v době výzkumu byli 2, což je 3,51%. Viz Graf 2.

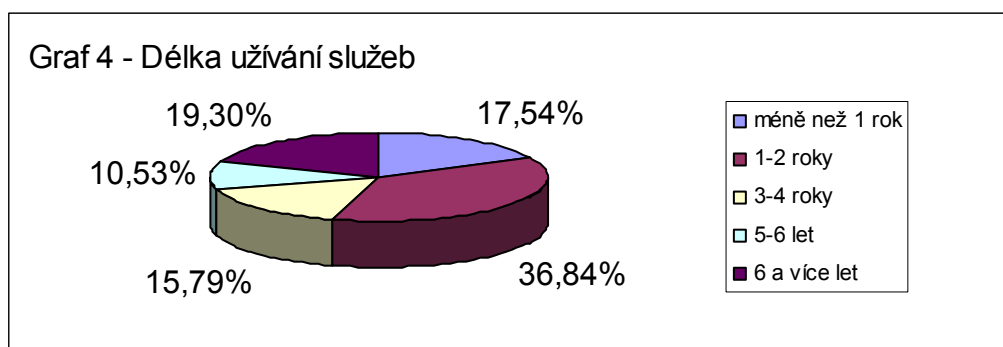
Zdroj: vlastní výzkum

Třetí otázka byla zaměřená na vzdělání klientů Domu sv. Pavla. Základní školu mělo z 57 lidí 18 klientů, což je 31,58%. Výuční list mělo 30 klientů, což je v procentech vyjádřeno 52,63%. Střední školu s maturitou mělo dokončenou 9 klientů, tj. 15,79%. Vysokoškolské vzdělání neměl z dotázaných mužů ani jeden. Viz Graf 3.

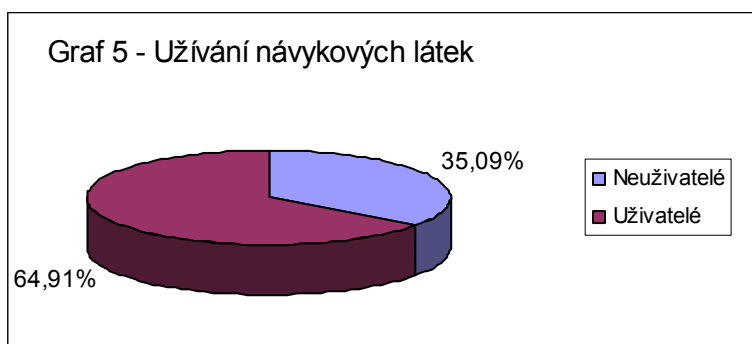
Zdroj: vlastní výzkum

Čtvrtá otázka byla dotazem na délku využívání služeb v zařízení. Z 57 dotázaných využívá služeb 10 klientů méně než 1 rok, což znamená 17,54%, 21 klientů (36,84%) je zde 1-2 roky, 9 klientů (15,79%) 3-4 roky, 6 klientů (10,53%) využívá služeb 5-6 let a více jak 6 let je zde zaregistrovaných 11 klientů, což je procentuálně 19,3%. Viz Graf 4.

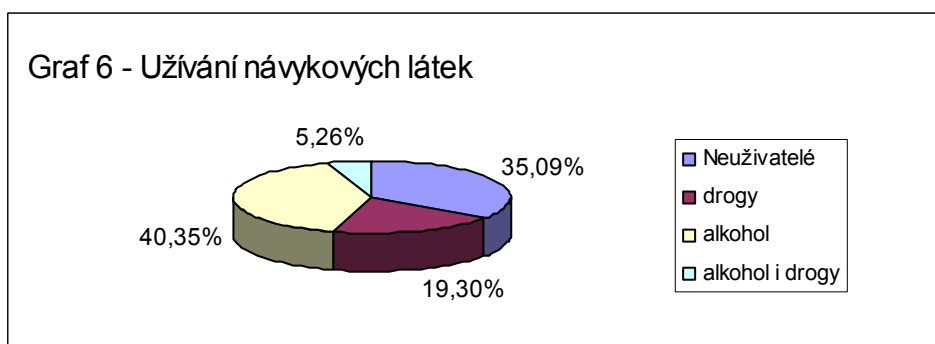
Zdroj: vlastní výzkum

Pátou otázkou byl dotaz na užívání návykových látek či alkoholu v minulosti. 20 klientů odpovědělo, že neužívali a v současné době neužívají žádnou z návykových látek, v procentech to značí 35,09%. 37 klientů přiznalo užívání látek, což je z celkového počtu 64,91%. Viz Graf 5.

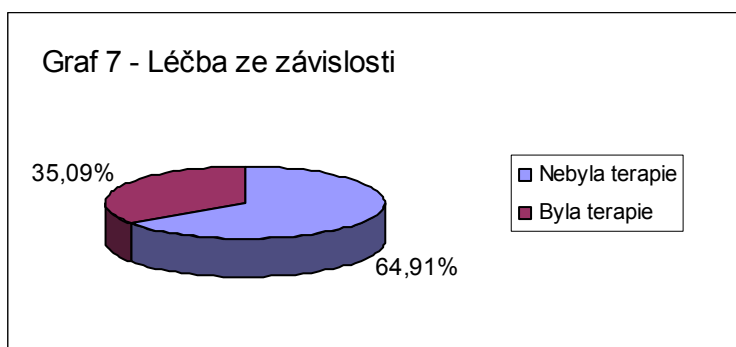
Zdroj: vlastní výzkum

V této otázce měli klienti popsat o jakou látku se jednalo. Drogy užívalo 11 klientů, což je z celkového počtu klientů 19,3% a alkohol užívalo 23 klientů, což je 40,35%. 3 muži užívali jak drogy, tak alkohol. Z počtu všech odpovědí je to 5,26%. Viz Graf 6.

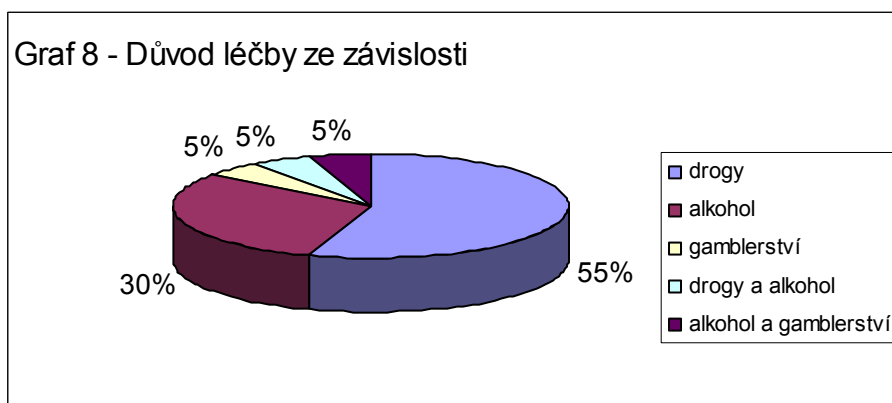
Zdroj: vlastní výzkum

Šestá otázka byla založena na léčbě ze závislosti v psychiatrické léčebně. 37 klientů označilo odpověď ne, což je 64,91%. Pozitivní možnost označilo 20 mužů (35,09%), kteří dále uvedli s jakým problémem se léčili. Viz Graf 7.

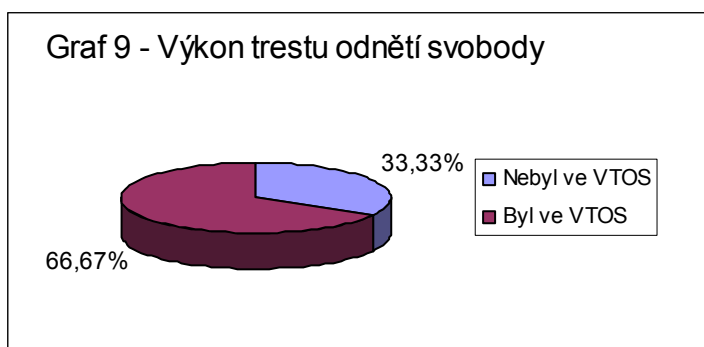
Zdroj: vlastní výzkum

11 klientů uvedlo, že byli na léčbě ze závislosti na drogách (55%), s alkoholem mělo vážné problémy 6 dotazovaných (30%) a 1 klient řešil problém s hráčstvím (5%). 1 z klientů byl několikrát na léčbě ze závislosti na drogách a zároveň se léčil i s alkoholismu (5%) a 1 byl na léčbě ze závislosti na alkoholu, který byl úzce propojen s gamblerským (5%). Viz Graf 8.

Zdroj: vlastní výzkum

Další otázkou byl výkon trestu odnětí svobody. Možností zde byla pozitivní či negativní odpověď. Negativně odpovědělo na tuto otázku 19 lidí, což je 33,33% a pozitivně zaškrtnulo 38 klientů (66,67%). Viz Graf 9.

Zdroj: vlastní výzkum

Pokud se jednalo o druh provinění, v dotaznících se objevilo 11 druhů a 7 kombinací trestných činů. 7 klientů se provinilo krádežemi či neuvedlo důvod věznění. 5 mužů odpykalo trest za neplacení výživného. 2 klienti byli ve výkonu trestu odnětí svobody za ublížení na zdraví nebo za výtržnictví. Vždy po jednom případě se objevilo vydírání, neplacení pokut, pokus o znásilnění, podvodné jednání, napadení veřejného činitele a nenastoupení ústavní léčby. Pokud se jednalo o kombinace trestných činů, byli tito klienti odsouzeni za krádeže a podvody (2 klienti), ublížení na zdraví a pokus o vraždu (2 klienti), výtržnictví a ublížení na zdraví (2 klienti), výroba drog a podvody (1 klient), výtržnictví a krádeže (1 klient) a přepadení a krádež (1 klient). Viz Tabulka 1.

Tabulka 1 – Rozdělení výkonu trestu podle typu trestného činu

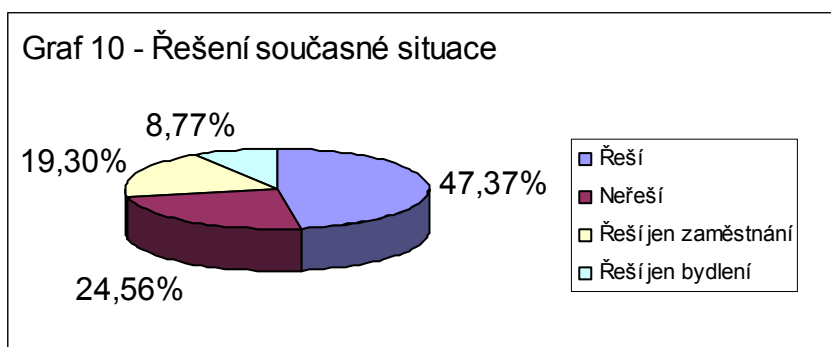
Typ trestného činu	Počet
Neplacení výživného	5
Krádeže	7
Vydírání	1
Neplacené pokuty	1
Pokus o znásilnění	1
Ublížení na zdraví	2
Podvody	1
Napadení veřejného činitele	1
Výtržnictví	2
Nenastoupení ústavní léčby	1
Výroba drog + podvody	1
Krádeže + podvody	2
Ublížení na zdraví + pokus o vraždu	2
Výtržnictví + ublížení na zdraví	2
Výtržnictví + krádeže	1
Přepadení + krádeže	1
Neuvedeno v dotazníku	7
Celkem	38

Předposlední otázka se týkala příčiny vzniku tohoto problému. 14 klientů uvedlo jako příčinu nedostatek peněz k financování podnájem či ubytování (24,55%), 13 lidí přišlo do tohoto zařízení přímo z výkonu trestu odnětí svobody a neměli kam jít (22,81%), 10 klientů přiznává velké neshody v rodině, které jsou příčinou špatné komunikace při společném soužití (17,54%), 8 klientů přišlo o bydlení v důsledku rozvodu či rozchodu s partnerkou (14,04%), 4 klienty přivedla do této situace závislost na drogách a stejný počet mužů byli občany Slovenské republiky, kteří přijeli do naší vlasti za prací a neměli kde bydlet (7,02%). 2 klienti přišli o společný podnájem s kamarády, se kterými měli nakonec takové neshody, že museli odejít a stejný počet klientů udává jako důvod vzniku této obtížné situace nadměrné užívání alkoholu, v procentech je to 3,51% pro každou kategorii. Viz Tabulka 2.

Tabulka 2 – Příčina vzniku bezdomovectví

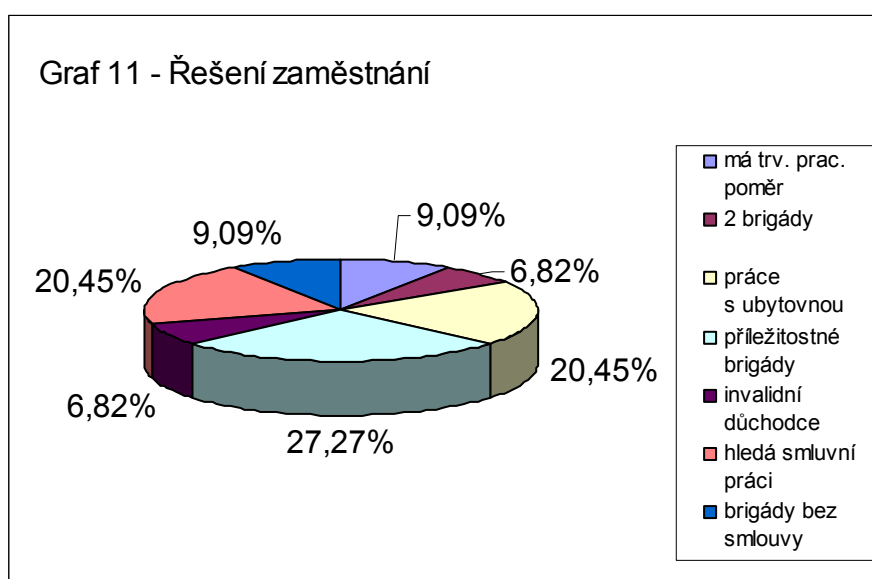
Příčina	Počet	Procenta (%)
ztráta bydlení	14	24,55
příchod z VTOS	13	22,81
neshody s rodiči	10	17,54
občan SR	4	7,02
podnájem u kamarádů – neshody	2	3,51
problém s alkoholem	2	3,51
problém s drogami	4	7,02
rozvod, rozchod	8	14,04
Celkem	57	100

Devátou kategorií otázek byl dotaz na přístup k dané situaci a jeho další řešení. Z celkových 57 klientů 27 klientů svou situaci řeší, a to tak, že si hledá dlouhodobější práci a zároveň se snaží postavit na vlastní nohy a hledá ubytování mimo azylový dům. Tento podíl klientů tvoří 47,37%. 14 mužů svou situaci neřeší vůbec, což je 24,56%. 16 klientů řeší svou situaci jen z poloviny. 11 klientů si v době výzkumu hledalo pouze práci, ale neřešilo otázku bydlení (19,3%) a 5 klientů se nezajímalo o hledání práce, ale snažilo se usilovně hledat ubytování (8,77%). Viz Graf 10.

Zdroj: vlastní výzkum

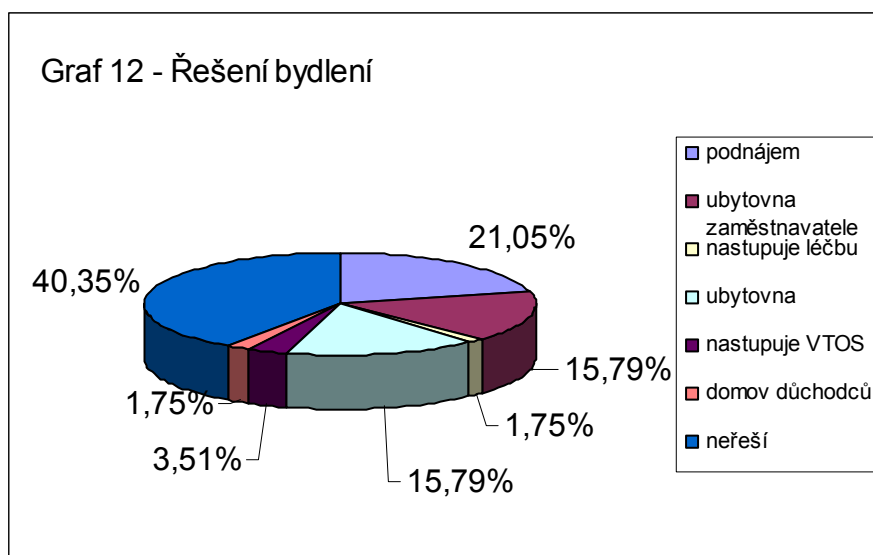
V této otázce se klienti zaměřili především na řešení zaměstnání a bydlení. Pokud se jednalo o hledání zaměstnání, 16 klientů uvedlo, že se ohlíží spíše po příležitostných brigádách. Z tohoto počtu jsou 4 klienti, kteří si nechtějí hledat práci na smlouvu, protože mají velké dluhy a na ně vyměřené exekuce. 9 klientů hledá zaměstnání, kde by byla také možnost ubytování a stejný počet hledá trvalý pracovní poměr. 4 klienti mělo v době výzkumu trvalý pracovní poměr, 3 klienti měli dvě brigády najednou a pracovali 16 hodin denně a snažili se alespoň v jednom místě získat trvalý pracovní poměr. Stejný počet klientů (3) mělo invalidní důchod a dále zaměstnání nehledalo. 1 klient byl již v důchodovém věku a pobíral starobní důchod a 1 pracoval na dohodu. Celkem 11 klientů nehledalo práci vůbec. Viz Graf 11.

Zdroj: vlastní výzkum

Pokud se jednalo o hledání bydlení samotným klientem, 12 klientů hledalo podnájem (21,05%), 9 klientů se poohlíželo po práci s možností ubytování, stejný počet hledalo ubytovnu (15,79%), 2 klienti byli v Domu sv. Pavla, aby přečkali dobu do nástupu výkonu trestu odnětí svobody (3,51%), 1 klient čekal na uvolněné místo na

psychiatrickou léčbu ze závislosti (1,75%) a 1 muž čekal na místo v domově důchodců (1,75%). 23 klientů otázku bydlení v době výzkumu neřešilo vůbec (40,35%). Viz Graf 12.

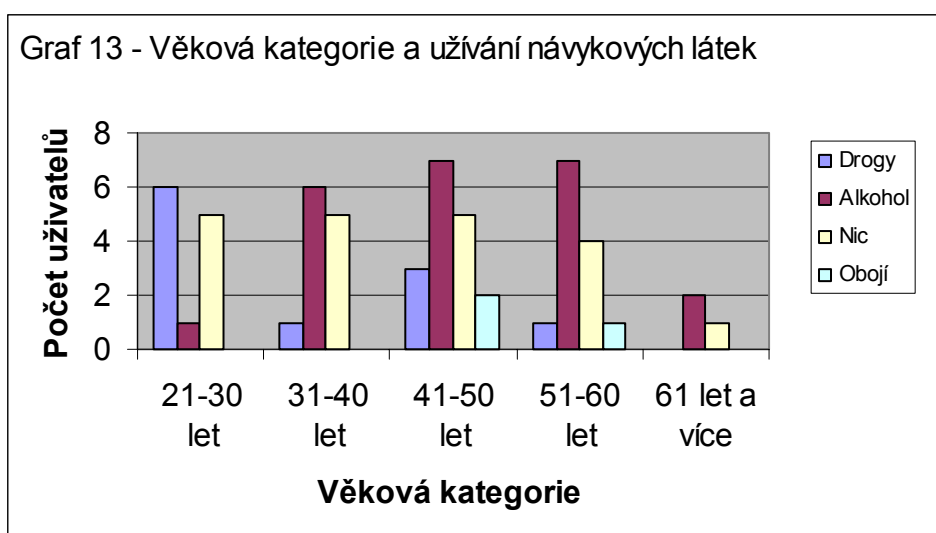
Zdroj: vlastní výzkum

4.2. Výsledky kombinací otázek

Dále jsem se ve výzkumu zaměřila na kombinaci jednotlivých otázek z dotazníku. Šlo především o souvislost věkové kategorie s užíváním návykových látek či alkoholu, výkonu trestu odnětí svobody a příčiny vzniku bezdomovectví klienta. Dále jsem zpracovala kombinace dosaženého vzdělání s užíváním návykových látek, výkonem trestu odnětí svobody a příčinou vzniku tohoto problému. Posledním výsledkem bude vztah mezi užíváním návykových látek a výkonem trestu odnětí svobody.

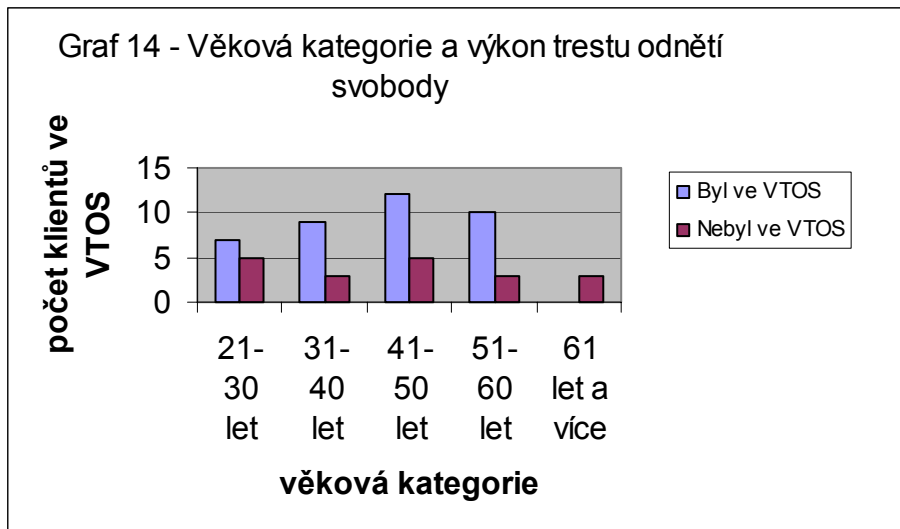
Kombinace týkající se věku byly vypracovány z celkového počtu klientů, tedy z 57 dotazníků. První kombinací je spojitost věku s užíváním návykových látek. Ve věkové skupině ve věku 21-30 let byli 2 muži, kteří užívali drogy, 1 klient pil alkohol a 5 klientů neužívalo ani jednu z látek. Ve druhé věkové skupině, 31-40 let, byl jeden

klíent, který užíval drogy, 6 klíentů užívalo alkohol a 5 klíentů nebylo uživatelem ani jedné z látek. Ve věkové kategorii 41-50 let byli 3 uživatelé drog, 7 uživatelů alkoholu, 5 klíentů označilo v dotazníku kolonku Ne a vyskytly se zde dva případy, kdy 2 klíenti užívali jak drogy tak alkohol. Ve skupině 51-60 let se vyskytl 1 uživatel drog, 7 konzumentů alkoholu, 4 klíenti nepožívali ani jednu látku a opět se vyskytl jeden případ uživatele drog i alkoholu. V poslední kategorii nad 61 let se vyskytli 2 konzumenti alkoholu a jeden muž, který ve svém životě neměl problém ani s drogami, ani s alkoholem. Viz Graf 13.

Zdroj: vlastní výzkum

Další zkoumanou kombinací byla spojitost věku klíentů a zda byli ve výkonu trestu odnětí svobody. V nejmladší věkové kategorii 21-30 let bylo ve výkonu trestu 7 klíentů a 5 klíentů tuto zkušenost dosud nemělo. Ve věkovém rozmezí 31-40 let bylo odsouzeno k výkonu trestu odnětí svobody 9 klíentů a zbylí 3 ve výkonu trestu odnětí svobody nebyli. Z klíentů ve věkovém rozmezí 41-50 let bylo ve výkonu trestu 12 mužů a 5 klíentů ve výkonu trestu nebylo. Ve věkové kategorii 51-60 let bylo odsouzeno k nepodmíněnému trestu 10 klíentů a 3 klíenti se do této situace nedostali. 3 muži starší 61 let nebyli nikdy v životě trestáni. Viz Graf 14.

Zdroj: vlastní výzkum

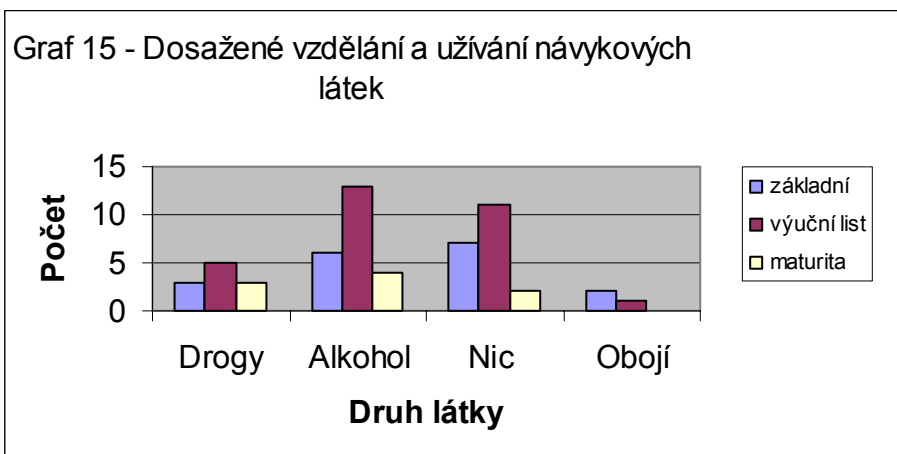
Ve třetí kombinaci s věkovou kategorií jsem se soustředila na příčinu vzniku bezdomovectví, kterou uvedli klienti do dotazníku. Ve věkové kategorii 21-30 let uvedlo 8 klientů jako příčinu vzniku této životní situace neshody v rodině, 3 klienti problémy s drogami a 1 ztratil bydlení kvůli neplacení nájemného. V kategorii 31-40 let se objevili 2 klienti, kteří přišli z výkonu trestu odnětí svobody a neměli kam jít, 3 klienti přišli o bydlení, 2 klienti neměli kde bydlet kvůli rozvodu, stejný počet klientů měl velké neshody v rodině a nemohl dále u rodičů bydlet a 1 klient byl občan Slovenské republiky, který přišel za prací a neměl kde bydlet. U mužů od 41 do 50-ti let se objevilo 6 případů, kteří přišli přímo z výkonu trestu odnětí svobody, 3 klienti přišli o bydlení z důvodu rozvodu či rozchodu s partnerkou, 2 klienti byli občané Slovenské republiky, měli problém s alkoholem nebo přišli o bydlení kvůli nedostatku finančních prostředků a 1 klient bydlel v podnájmu s kamarády, ale kvůli velkým sporům musel odejít a 1 klient měl problémy s drogami. V kategorii 51-60 let bylo 6 mužů, kteří ztratili bydlení z důvodu nedostatku peněz, 3 klienti, kteří přišli přímo z výkonu trestu, 2 klienti, kteří přišli o bydlení z důvodu rozvodu a 1 klient, který byl občanem Slovenské republiky a 1 muž měl neshody v podnájmu s kamarády, se kterými zde

bydlel. V nejstarší kategorii se objevili 2 muži, kteří přišli o bydlení z důvodu nedostatku financí a 1 klient, který musel odejít z bytu po rozvodu s manželkou. Viz Tabulka 3.

Tabulka 3 – Věková kategorie a příčina bezdomovectví

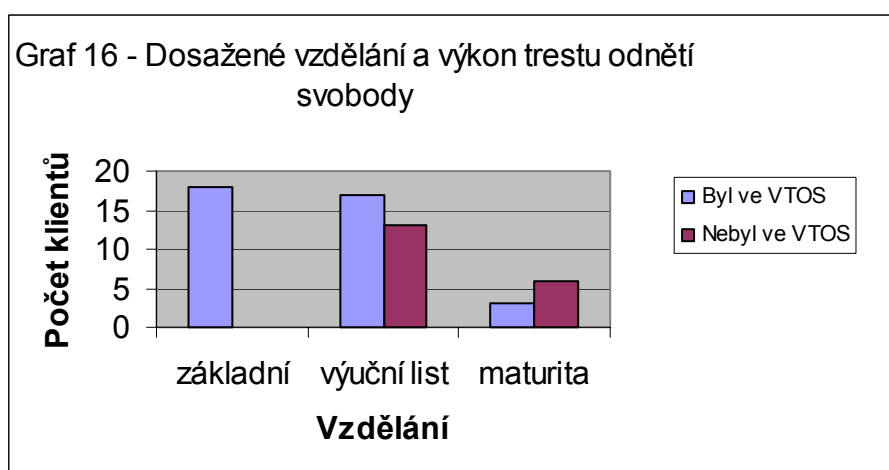
	21-30 let	31-40 let	41-50 let	51-60 let	61 let a více
ztráta bydlení – nedostatek financí	1	3	2	6	2
neshody v rodině	8	2	0	0	0
problém s drogami	3	0	1	0	0
občan SR	0	1	2	1	0
rozvod, rozchod	0	2	3	2	1
výkon trestu odnětí svobody	0	4	6	3	0
problém s alkoholem	0	0	2	0	0
neshody s kamarády v podnájmu	0	0	1	1	0

V další kombinaci jsem se zaměřila na kombinaci dosavadního dosaženého vzdělání klientů a možnost užívání návykových látek. V kombinacích se vzděláním bylo zpracováno celkové množství dotazníků, což je 57 odpovědí. Z grafu lze vyčíst, že 3 klienti se základním vzděláním měli problém s drogami, 6 z nich mělo v minulosti problém s alkoholem, 7 klientů nemělo problém ani s jednou látkou a 2 klienti se potýkali s užíváním alkoholu i drog. U lidí s výučním listem mělo 5 klientů problém s užíváním drog, 13 klientů mělo zkušenosti s užíváním alkoholu, 11 klientů neužívá ani alkohol ani drogy a 1 klient přiznal zkušenost s užíváním obou skupin návykových látek. Z 9 klientů, kteří měli středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou se problém s drogami vyskytl ve třech případech, 4 klienti přiznali užívání alkoholu a 7 klientů neužívá ani jednu z návykových látek. Viz Graf 15.

Zdroj: vlastní výzkum

Pátou kombinací bylo dosažené vzdělání ve spojitosti s výkonem trestu odnětí svobody. Všech 18 klientů se základním vzděláním prošlo ve svém životě alespoň jednou výkonem trestu odnětí svobody. 17 mužů, kteří měli výuční list, prošlo výkonem trestu a 13 klientů výkon trestu odnětí svobody neabsolvovali. V poslední kategorii, klienti se středoškolským vzděláním, byli 3 muži, kteří byli ve výkonu trestu a 6 klientů, kteří nikoli. Viz Graf 16.

Zdroj: vlastní výzkum

Předposlední kombinací, která se týkala dosaženého vzdělání klientů byla ve spojitosti s příčinou vzniku bezdomovectví u klientů Domu sv. Pavla. Z celkového počtu klientů se základním vzděláním se do této situace dostalo 5 klientů, kteří přišli o bydlení z důvodu nedostatku financí k placení nájemného nebo přišli přímo z výkonu trestu odnětí svobody. 2 klienti měli tak velké neshody s rodiči, že museli odejít z domova, rozvedli se či rozešli s partnerkou a ztratili tak bydlení nebo měli velké problémy s alkoholem, že nemohli zůstat v místě posledního bydliště. 1 klient měl problémy s užíváním drog a stejný počet bydlel s kamarády v podnájmu, ale kvůli velkým neshodám musel byt opustit. Ve skupině klientů s výučním listem bylo 8 klientů, kteří měli velké nesrovnalosti s rodičema a museli odejít, 7 klientů ztratilo bydlení v důsledku nedostatku financí nebo přišlo přímo z výkonu trestu odnětí svobody a neměli kam jít. 4 klienti byli občané Slovenské republiky, kteří přišli do naší republiky za prací, ale neměli kde bydlet. 2 klienti s výučním listem se rozvedli a přišli tak o bydlení. 1 klient měl problémy s užíváním drog a nemohl již nadále bydlet v místě posledního bydliště nebo bydlel s kamarády v podnájmu, ale v důsledku velkých neshod musel odejít. Ve skupině středoškolsky vzdělaných lidí s maturitou se vyskytly 4 případy, kdy příčinou vzniku bezdomovectví byl rozvod s partnerkou a nebylo dále kde bydlet. 2 klienti přišli o bydlení v důsledku nedostatku financí k placení nájemného či přišli o bydlení v důsledku užívání drog. 1 muž přišel přímo z výkonu trestu odnětí svobody viz Tabulka 4.

Tabulka 4 – Dosažené vzdělání a příčina vzniku bezdomovectví

	základní	výuční list	maturita
ztráta bydlení	5	7	2
neshody v rodině	2	8	0
problém s drogami	1	1	2
občan SR	0	4	0
rozvod, rozchod	2	2	4
výkon trestu odnětí svobody	5	7	1
problém s alkoholem	2	0	0
neshody s kamarády v podnájmu	1	1	0
Celkem	18	30	9

V poslední šetřené kombinaci jsem se soustředila na souvislost užívání návykových látek a výkon trestu odnětí svobody. Do této otázky jsem zahrnula pouze klienty, kteří v dotazníku v této otázce uvedli, že jsou uživatelem některé z návykových látek. Jednalo se o 37 uživatelů. Z 12-ti uživatelů drog bylo 11 z nich ve výkonu trestu a 1 klient ve výkonu trestu odnětí svobody nebyl. Z 23 uživatelů alkoholu bylo dohromady 13 klientů ve výkonu trestu a 10 klientů tuto zkušenost nemá. U 2 klientů, kteří se potýkali s užíváním drog i alkoholu, byl zaznamenán výkon trestu odnětí svobody v obou případech. Viz Graf 17.

Zdroj: vlastní výzkum

5. Diskuse

5.1. Diskuse k dotazníku

Práce byla zaměřena na problematiku bezdomovectví mužů, kteří využívali v době výzkumu služeb Domu sv. Pavla v Českých Budějovicích, a to především služby azylový dům. Ke zjištění údajů byla použita dotazníková metoda. V dotazníku bylo celkem 9 otázek k zodpovězení a vyplněno bylo celkem 57 dotazníků (100%).

První tři otázky byly identifikační a byly zaměřeny na věk klienta, jeho rodinný stav a dosavadní dosažené vzdělání. Tyto otázky byly uzavřené. V první otázce byla nejvíce zastoupena věková kategorie 41-50 let, a to 17 klientů (29,83%) z celkových 57 (100%). Druhou nejpočetnější věkovou kategorií byli muži ve věku 51-60 let, což činilo 13 klientů (22,81%). Ve věkové kategorii 21-30 let a 31-40 let byl zaznamenán stejný počet klientů, a to 12 (21,05%). Nejméně klientů bylo ve věku nad 61 let, a to 3 muži (5,26%).

V otázce rodinného stavu bylo nejvíce klientů svobodných, a to 31 mužů (54,39%). Druhou nejčetnější skupinou byli rozvedení muži, kde bylo 23 klientů (40,35%). Ženatí byli pouze dva muži (3,51%) a nejméně zastoupenou skupinou byl 1 vdovec (1,75%).

Třetí otázka se týkala vzdělání klientů Domu sv. Pavla. Nejvíce klientů mělo vzdělání střední odborné úplně zakončené výučním listem, a to 30 klientů (52,63%). Další nejpočetnější skupinou byli lidé se základním vzděláním. Zde bylo zaznamenáno 18 odpovědí (31,58%). Vzdělání zakončené maturitou mělo celkem 9 klientů (15,79%). V kategorii vysokoškolské vzdělání nebyl zaznamenán ani jeden klient (0%).

Čtvrtá otázka se týkala délky využívání služeb tohoto zařízení. Otázka byla také uzavřená. Týkala se především prvního kontaktu s Domem sv. Pavla a délky využívání služby azylový dům. Největší počet klientů využívalo služeb 1-2 roky, a to 21 klientů (36,84%). Druhou nejvíce zastoupenou kategorií byli klienti, kteří využívají této služby

déle než 6 let, a to 11 klientů (19,3%). 9 klientů využívalo služeb 3-4 roky, tj. 15,79% a 6 klientů (10,53%) je v Domě sv. Pavla 5-6 let.

V otázce užívání alkoholu či návykových látek 37 klientů (64,91%) odpovědělo, že užívají jednu z těchto látek. 20 klientů neužívalo v době výzkumu žádnou z výše jmenovaných látek. Alkohol užívalo z celkového počtu 37 klientů (100%) 23 mužů (40,35%). Tato otázka byla šetřena pomocí sekundární analýzy dat z dokumentace zařízení. Kritérium pro užívání alkoholu byla 1 promile ověřená dechovou zkouškou a zároveň se tento přestupek opakoval alespoň dvakrát do týdne. Drogy či jiné návykové látky užívalo v době průzkumu 11 klientů (19,3%) a 3 klienti (5,26%) uvedli, že užívají jak alkohol tak drogy.

Šestá otázka byla polootevřená, stejně jako předchozí, a týkala se v minulosti prodělané psychiatrické léčby ze závislosti. Zde 37 mužů z 57 klientů (100%) uvedlo, že žádnou odvykací léčbu neprodělali (64,91%) a 20 klientů (35,09%) přiznalo léčbu ze závislosti. Z 20 klientů (100%), kteří prošli odvykací léčbou, nejvíce uvedlo 11 lidí (55%) jako důvod léčby drogovou závislost, 6 klientů (30%) problémy s alkoholem, 1 klient musel řešit problémy s patologickým hráčstvím (5%), 1 klient (5%) se léčil ze závislosti na návykových látkách a zároveň i alkoholu a 1 klient (5%) měl problémy s gamblerstvím a alkoholem.

Sedmá otázka byla také polootevřená a týkala se prodělaní výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) v minulosti klienta. Klient měl odpovědět, zda prošel VTOS, kvůli čemu byl odsouzen a jakou dobu strávil ve výkonu trestu. Jednalo se především o nepodmíněné tresty odnětí svobody. Z celkového počtu 57 klientů (100%), 38 mužů (66,67%) uvedlo zkušenost s VTOS. 19 klientů touto zkušeností v době průzkumu neprošlo. Nejvíce klientů uvedlo jako důvod uvěznění krádeže, a to 7 klientů. Druhá nejčastější příčina VTOS byla neplacení výživného, a to 5 klientů. Průměrná doba VTOS u klientů, kteří touto zkušeností prošli, byly 2,33 roku, přičemž nejdelší trest byl 20 let a nejkratší 2 měsíce. Ve výčtu trestů se objevovala provinění jako neplacení výživného, krádeže, vydírání, neplacení pokut, pokus o znásilnění, ublížení na zdraví, výtržnictví a nenastoupení ústavní léčby. Někteří klienti byli trestáni i z několika důvodů. Nejčastější kombinací byla krádeže a podvody, ublížení na zdraví a pokus o

vraždu, výtržnictví a ublížení na zdraví. Tyto kategorie se v dotaznících objevily vždy dvakrát. Dalšími kombinacemi byly nelegální výroba drog a podvody, výtržnictví a krádeže a přepadení a krádeže, a to vždy v jednom případě. 7 klientů neuvedlo délku VTOS ani příčinu, proč prodělali tuto zkušenost.

Osmá otázka byla otevřená a klient měl popsat příčinu vzniku této extrémní životní situace. Jednalo se o subjektivní názor klienta, proč se domnívá, že se do této situace dostal. Z celkového počtu 57 klientů (100%) 14 mužů (24,55%) uvedlo jako příčinu ztrátu bydlení, a to buď z důvodu nedostatku financí k placení podnájmu, vypršení nájemní smlouvy či finanční nesrovnalosti s majitelem bytu. V této skupině se objevovalo nejvíce klientů. Další nejpočetnější skupinou byli klienti, kteří prodělali VTOS a neměli v té době dostatečné rodinné zázemí, kam by se mohli po výkonu trestu vrátit. Těchto klientů bylo v době průzkumu celkem 13 (22,81%). 10 klientů (17,54%) uvedlo jako důvod vzniku bezdomovectví velké neshody s rodiči či v rodině. 8 klientů (14,04%) přišlo o bydlení v důsledku rozvodu s manželkou či rozchodu s životní partnerkou, čímž přišli o střechu nad hlavou. Mezi klienty byli také 4 muži (7,02%), kteří přišli ze Slovenské republiky za výhodnějšími pracovními vyhlídkami, které nebyly naplněny či brali Dům sv. Pavla jako levnou ubytovnu pro přespání. 4 klienti (7,02%) měli problémy se závislostí na drogách a neměli kde bydlet. Z problému se většinou dostali či přišli rovnou z psychiatrické léčebny a v průběhu léčby přišli o bytové zázemí u rodin. 2 klienti (3,51%) měli takové problémy se závislostí na alkoholu, které je dostali do této svízelné situace. Stejný počet, 2 klienti (3,51%), bydlel v podnájmu se svými kamarády, ale vznikly tam takové neshody, že museli podnájem opustit a neměli dostatečný finanční zdroj k hrazení vlastního bydlení.

V deváté a zároveň poslední otázce v dotazníku se měl klient vyjádřit ke své budoucnosti. Měl uvést vyhlídky do budoucí doby, a to zejména v otázce zaměstnání a bydlení. Z celkového počtu klientů 27 klientů (47,37%) aktivně řešilo svou situaci jak v otázce bydlení tak zaměstnání. 14 klientů (24,56%) svou situaci neřešilo vůbec a ke své situaci se stavělo zcela pasivně. Zbývajících 16 klientů řešilo svou situaci jen zčásti a zaměřili se buď na hledání zaměstnání či hledání vlastního bydlení. 11 klientů (19,3%) si v době průzkumu shánělo pouze zaměstnání a jako důvod, proč nehledají i

ubytování uvedli jako vyhovující bydlení službu azylový dům, který využívají přes zimu a v létě či teplém období žijí na ulici či opuštěných objektech. 5 klientů (8,77%) se v době průzkumu poohlíželo pouze po ubytování. Důvodem, proč nehledají i zaměstnání byly převážně velké dluhy u státních institucí, např. zdravotní pojišťovny či banky, a obava z exekucí, které by jim hrozily při vstupu do hlavního pracovního poměru. Tito lidé také uváděli, že se jim nevyplatí pracovat, protože téměř veškerý výdělek padne na splácení dluhu. Jeden klient pobíral starobní důchod a nemohl se již delší dobu zapojit do pracovního procesu.

V otázce hledání zaměstnání převažovala nejvíce možnost příležitostných brigád, které jsou poskytovány pracovními agenturami, a to celkem 12 klientů. Další nejpočetnější variantou bylo hledání zaměstnání, kde by byla k příležitosti také ubytovna, a to v 9 případech. 9 klientů si aktivně shánělo práci na hlavní pracovní poměr s řádnou smlouvou. Pouze 4 klienti měli v době průzkumu trvalý pracovní poměr. 4 klienti využívali pouze brigád a to z důvodu vysokých dluhů a hrozících exekucí. 3 klienti měli v této době zařízeny dvě brigády a snažili se vydělat si více peněz k udržení nového bydlení. Zbytek klientů pobíral invalidní důchod a práci sháněli pouze při velkém nedostatku finančních prostředků.

Pokud se jedná o aktivní hledání bydlení, nejvíce klientů uvedlo, že vlastní bydlení nehledá. Celkem to bylo 23 klientů. Důvody byly různé. Klienti uváděli Dům sv. Pavla jako bydliště přes zimu a v létě se snaží bydlet po opuštěných objektech či mají velké neshody s rodinou, odkud musí vždy odejít nebo se snaží využít kamarádů, kteří mají vlastní bydlení a v době, kdy nemohou ubytovací služby využívat, bydlí u nich. Někteří z těchto klientů jsou natolik nesoběstační či mají zdravotní a psychické problémy, že prakticky nepřichází v úvahu, že by mohli bydlet sami a starat se o domácnost. Nejvíce klientů, a to 12, shání nějaký levný podnájem, 9 klientů se rozhoduje pro výhodnou ubytovnu. 2 klienti byli v době průzkumu v Domě sv. Pavla čekatelé na vzatí do VTOS, 1 klient měl během blízké doby nastoupit ústavní léčbu a 1 klient byl čekatelem na domov důchodců.

5.2. Diskuse vztahových otázek

V souvislosti s výsledky, které mi vyšly z dotazníkových odpovědí, jsem se začala zajímat také o vztahové otázky. Jednalo se především o užívání návykových látek a alkoholu, výkonu trestu a odnětí svobody a příčinu vzniku bezdomovectví ve vztahu s věkovou kategorií a vzděláním klienta. Dále mne zajímala souvislost užívání návykových látek a alkoholu v souvislosti s proděláním výkonu trestu odnětí svobody. V těchto kombinacích mi vyšly velmi zajímavé výsledky, které jsem nenašla v žádné odborné publikaci.

První kombinace otázek byla zaměřena na vztah mezi věkovou kategorií a užíváním alkoholu či návykových látek. Drogy a jiné návykové látky nejvíce užívali v době průzkumu muži v nejmladší kategorii, a to 6 klientů z celkového počtu 12 v této skupině. Užívání alkoholu se nejvíce objevilo ve věkové kategorii 41-50 let, kde ze 17 klientů v této věkové skupině bylo zaznamenáno 7 kladných odpovědí na otázku užívání této látky a zároveň stejný počet i ve věkové kategorii 51-60 let, kde bylo napočítáno celkem 13 klientů. 2 klienti ve věkové kategorii 41-50 let přiznali užívání jak alkoholu tak i jiných návykových látek, kdy celkový počet v této věkové kategorii byl 17 klientů.

V druhé kombinaci jsem se zaměřila především na souvislost věkové kategorie a výkon trestu odnětí svobody. Nejvíce klientů, kteří prošli zkušeností s výkonem trestu odnětí svobody bylo ve věkové kategorii 41-50 let, a to 13 uživatelů služby azylový dům. Celkový počet klientů v této věkové kategorii byl 17 mužů. Dalšími nejpočetnějšími kategoriemi byly věkové kategorie 31-40 let (celkem 12 klientů) a 51-60 let (celkem 13 klientů), kde se vyskytlo 9 mužů s touto zkušeností v každé věkové kategorii. U klientů ve věku mezi 21 a 30 roky bylo zaznamenáno 7 klientů, kteří prošli výkonem trestu odnětí svobody. Celkový počet klientů v této věkové kategorii byl 12 mužů. Jediná věková kategorie, kde nebyl nalezen v průzkumu ani jeden člověk, který by prošel touto zkušeností byla nejstarší kategorie nad 61 let, a to znamená, že ani jeden muž ze tří v této věkové kategorii nikdy nebyl trestán.

Další kombinace byla zaměřena na příčinu vzniku bezdomovectví v souvislosti s věkovou kategorií. V nejmladší kategorii 21-30 let, kde bylo celkem 12 klientů, 8 klientů považuje za příčinu vzniku tohoto problému velké neshody v rodině, a to především s rodiči. 3 klienti se do této situace dostali v důsledku užívání drog či jiných návykových látek a ztratili tak rodinné zázemí. 1 klient přišel o bydlení v důsledku nedostatku financí k placení nájmu. V další věkové kategorii 31-40 let byl nejčastější důvod udáván návrat z výkonu trestu odnětí svobody, přičemž neměli po propuštění kam jít či kam se vrátit. Z celkového počtu 12 klientů v této věkové kategorii udali tento důvod 4 muži. Dalším nejčastějším důvodem, proč se stal klientem tohoto zařízení byla ztráta bydlení v důsledku nedostatku financí k placení nájmu. 2 klienti uvedli jako důvod rozchod či rozvod se životním partnerem, přičemž přišli o bydlení a neměli kam jít. Stejný počet klientů jako v předešlém případě uvedlo jako příčinu velké neshody v rodině. 1 klient byl občanem Slovenské republiky, který přišel za výhodnější práci a nenašel si zde adekvátní bydlení. Ve věkové kategorii 41-50 let byl nejčastěji udávanou příčinou návrat z výkonu trestu odnětí svobody, a to v 6 případech z celkového počtu 17 klientů v této věkové kategorii. 3 klienti uvedli jako příčinu rozvod či rozchod. 2 klienti byli občany Slovenské republiky, stejný počet se do této situace dostal v důsledku velkých problémů s alkoholem a 2 klienti uvedli jako důvod ztrátu bydlení v důsledku nedostatku peněz. Po jednom případě se zde vyskytly neshody s kamarády v podnájmu a problémy s užíváním návykových látek. V kategorii 51-60 let byla nejčastější příčina vzniku bezdomovectví ztráta bydlení v důsledku nedostatku finančních prostředků, a to v 6 případech z celkového počtu 13 klientů. Tento důvod je úzce spjat i se složitým sháněním zaměstnání kvůli vysokému věku klienta. **(11)** Ve třech případech byl udán jako primární důvod výkon trestu odnětí svobody, kdy v průběhu trestu přišel klient o zázemí. 2 klienti se do této situace dostali po rozvodu či rozchodu se životním partnerem. 1 klient byl občanem Slovenské republiky a 1 klient měl velké neshody s kamarády v podnájmu, přičemž musel z bytu odejít. V nejstarší kategorii nad 61 let se ve dvou případech jednalo o ztrátu bydlení v důsledku nedostatku peněz k placení nájmu a v jednom případě je tato složitá životní situace výsledkem rozvodu a následnou ztrátou bydlení.

Další kombinace otázek se týkaly dosaženého vzdělání v souvislosti s užíváním návykových látek, výkonu trestu odnětí svobody a příčiny vzniku bezdomovectví. U klientů, kteří měli dokončené pouze základní vzdělání byly poměry mezi užíváním alkoholu a drog celkem vyrovnané. Z celkového počtu 18 klientů se základním vzděláním neužívali tito muži ani jednu z látek, a to v sedmi případech. Druhou nejzastoupenější kategorií v užívání látek byl alkohol, a to v šesti případech, drogy užívali 3 klienti a 2 klienti měli zkušenost jak s užíváním alkoholu tak návykových látek. U lidí se středoškolským vzděláním zakončeným výučním listem mělo z celkového počtu 30 klientů nejvíce klientů zkušenost s užíváním alkoholu, a to 13 klientů, další nejčastější skupinou byli klienti, kteří neužívali v době průzkumu ani jednu z látek, v 11 případech, 5 klientů užívalo drogy či jiné omamné látky a 1 klient v této době užíval jak alkohol tak drogy. V kategorii klientů se středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou užívalo z celkového počtu 9 klientů nejvíce alkohol, a to 4 klienti, 3 klienti užívali drogy a 2 klienti v průběhu výzkumu neužívali ani jednu z látek.

Kombinace dosaženého vzdělání a výkonu trestu odnětí svobody mne nejvíce překvapily výsledky u klientů se základním vzděláním, kde všichni z této kategorie prošli v minulosti výkonem trestu odnětí svobody, tzn. všech 18 klientů. U klientů se středoškolským vzděláním zakončeným výučním listem bylo po výkonu trestu 17 klientů z celkového počtu 30 a 13 klientů zkušenost s vězením nemělo. U klientů se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou bylo z celkového počtu 9 klientů 6 klientů, kteří vězení nepoznali a 3 klienti, kteří v minulosti byli trestáni. U této kombinace lze pozorovat, že u klientů s vyšším vzděláním se trend výkonu trestu odnětí svobody snižuje a výskyt trestních činů se vyskytuje spíše u lidí s nižším vzděláním.

Pokud se jednalo o dosažené vzdělání v souvislosti s příčinou vzniku bezdomovectví, u klientů se základním vzděláním nejvíce převažoval důvod výkonu trestu odnětí svobody, při kterém tito lidé ztratili možnost návratu do rodiny nebo ztratili bydlení v důsledku svého jednání a nedostatku financí k hrazení nájemného, a to v 5 případech u každé příčiny. 2 klienti se základním vzděláním měli velké neshody v rodině a nemohli s nimi nadále zůstat, 2 klienti měli problémy s alkoholem, kvůli

kterému přišli o bydlení a o blízké a 2 klienti se do této situace dostali v důsledku rozvodu či rozchodu se životním partnerem. 1 klient se stal bezdomovcem kvůli své závislosti na omamných látkách a 1 klient se musel odstěhovat od svého kamaráda kvůli neshodám v otázkách společného bydlení. U klientů s výučním listem byla nejčastější příčina neshody v rodině či s rodiči ve společném soužití a museli odejít, a to 8 klientů. 7 klientů uvedlo jako důvod tohoto stavu ztrátu bydlení a stejný počet považuje za příčinu prodělání výkonu trestu odnětí svobody, přičemž ztratil vazby na své nejbližší. 4 klienti s tímto vzděláním byli občané Slovenské republiky, kteří přijeli za výhodnější práci a neměli možnost se kde ubytovat. 2 klienti se stali bezdomovci v důsledku rozchodu, kdy přišli o bydlení. 1 klient musel odejít z podnájmu, kde žil se svým kamarádem, ale vznikly zde velké neshody a 1 klient považuje jako primární důvod závislost na drogách. U klientů s maturitním vysvědčením se nejčastěji vyskytovala příčina v rozvodu či rozchodu, a to 4 klienti. 2 klienti přišli o bydlení v důsledku svého nezodpovědného chování k placení nájemného a stejný počet měl problém s drogami, které ho přivedly na ulici. 1 klient považoval za příčinu vzniku tohoto problému výkon trestu odnětí svobody.

Poslední kombinací, na kterou jsem se zaměřila byla souvislost mezi užíváním alkoholu či návykových látek ve spojitosti s výkonem trestu odnětí svobody. Z celkového počtu uživatelů drog či jiných návykových látek bylo z 12 klientů celkem 11 v minulosti trestáno a pouze jeden klient výkon trestu odnětí svobody neprodělal. U uživatelů alkoholu, kterých bylo celkem 23, 13 klientů bylo ve výkonu trestu odnětí svobody a 10 klientů tuto zkušenost nemá. U klientů, kteří v době průzkumu přiznali užívání alkoholu i drog, byla trestnost stoprocentní a oba klienti prošli výkonem trestu odnětí svobody.

5.3. Diskuse k výsledkům

Ke zjištění výše uvedených fakt jsem zvolila 2 hypotézy, které se týkaly výkonu trestu odnětí svobody v minulosti klientů a užívání návykových látek či alkoholu. První hypotéza se týkala výkonu trestu odnětí svobody a v dotazníku se této problematice týkala především otázka č. 7 a také otázka č. 8. Z celkového počtu 57 klientů uvedlo 38 mužů zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody a 19 klientů výkonem trestu odnětí svobody neprošlo. Průměrná délka výkonu trestu byla 2,33 roku. Osmá otázka se týkala příčiny vzniku problému, kde 13 klientů z celkového počtu přišlo přímo z výkonu trestu odnětí svobody a neměli se kam vrátit. Pro propuštěné z věznic nejsou zřizovány speciální domy na půl cesty, které by je postupně integrovaly do společnosti, aby získali potřebné návyky a zkušenosti s nově vzniklými situacemi, které se stali ve společnosti v době jejich výkonu trestu. U těchto klientů je poté vysoké riziko recidivy, ať již z důvodu špatné resocializace po výkonu trestu, tak kvůli vidině snadného života ve vězení, kde je o něj téměř ve všem postaráno a on se nemusí o nic sám starat. I když v literatuře manželů Hradeckých (11) je uvedeno, že propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je jedním z nejčastějších příčin vzniku bezdomovectví, v průzkumu se tato skutečnost neprojevila. Ve výzkumu se také projevilo, že nejčastější věkovou kategorií, která byla trestána jsou muži ve věku 41-50 let a u mužů, kteří prošli výkonem trestu odnětí svobody převažuje nižší vzdělání, tzn. základní či lidé s výučním listem. Ukázalo se také, že s vyšším vzděláním tento trend klesá. Pokud se jednalo o vztah užívání návykových látek a výkonu trestu odnětí svobody, projevilo se to spíše negativně, tzn. že tito uživatelé z velké části byli trestáni. Podle výše uvedených výsledků se hypotéza týkající se výkonu trestu odnětí svobody potvrdila.

Druhá hypotéza se týkala užívání alkoholu a návykových látek a prodělání léčby z těchto závislostí. Této hypotéze se týkaly otázky č. 5 a č. 6. V otázce č. 5, kde měl klient popsat, zda užívá některou z návykových látek a vepsat jakou, bylo z celkového počtu 57 klientů 37 klientů, kteří přiznali užívání alkoholu či jiné návykové látky, a to buď v současnosti či v jejich minulosti. Tato skupina byla dále rozdělena na uživatele alkoholu, omamných látek či obou dvou látek. Lidé, kteří nadužívali v minulosti alkohol

bylo z 37 klientů 23 uživatelů alkoholických nápojů, dále bylo 11 klientů, kteří užívali drogy či jiné návykové látky a objevili se také 3 klienti, kteří měli zkušenost s oběma látkami. Někteří klienti se při vyplňování dotazníků přiznali, že jsou stále uživateli a mají kvůli této neřesti neustálé problémy s pracovníky zařízení, ale považují tyto látky za jediné, které jim pozvednou náladu v jejich životní situaci. Raději užívají návykové látky i s rizikem, že by mohli přijít o možnost využívat služeb tohoto jediného zařízení v Českých Budějovicích a zůstali by na ulici. Otázka č. 6 byla zaměřena na odvykací léčbu v psychiatrické léčebně ze závislosti na výše uvedených látkách. V tomto případě 20 klientů léčbou prošlo a zbývajících 37 klientů tuto zkušenost nemá. Nejčastější příčinou odvykací léčby byla drogová závislost. V dotazníku se klienti nevyjadřovali k četnosti léčby. Jako přímou příčinu vzniku bezdomovectví uvedli 2 klienti závislost na drogách a 4 klienti viděli příčinu v nadměrném požívání alkoholu.

Pokud se jednalo o vztahové otázky, drogy nejvíce užívali klienti v nejmladší věkové kategorii, a to 21-30 let a alkohol nejvíce konzumovali muži ve věkovém rozmezí 41-60 let. Ve vztahu s nejvýše dosaženým vzděláním se alkohol i drogy vyskytovaly nejvíce u klientů, kteří měli středoškolské vzdělání zakončené výučním listem. Vzhledem k výše uvedeným výsledkům byla hypotéza částečně potvrzena. Větší podíl klientů mělo či má zkušenost s alkoholem a jinými návykovými látkami, ale nemuseli prodělat odvykací léčby v psychiatrické léčebně. U některých klientů byl problém sice závažný, ale i v Domě sv. Pavla jsem poznala odpor k institucím či doktorům, který je popsán v dokumentu Naděje. **(22)** Klienti svůj problém nepovažovali za tak závažný nebo užívání návykových látek patří do jejich standardu života a nechtějí se tohoto jediného „potěšení“ ve svém životě zbavit.

Cílem práce bylo zjistit příčiny vzniku bezdomovectví z hlediska patologických sociálních jevů. Na tento problém byla zaměřena především osmá otázka. Z výsledků, které byly směrodatné pro určení hypotéz je patrné, že většina klientů prošla výkonem trestu odnětí svobody a z velké části klienti Domu sv. Pavla užívali návykové látky. Určení primární příčiny bezdomovectví je velmi složité, protože prakticky ani v jednom případě se nejednalo o jeden jediný problém. I literatura uvádí, že málokdy je jediná příčina, proč se člověk octne bez střechy nad hlavou. **(7)** Klienti uváděli většinou

příčinu, která byla podle nich tou nejzávažnější. Nejčastější příčinou byla ztráta bydlení v důsledku nedostatku finančních prostředků. Skupina bezdomovců většinou neumí hospodařit s penězi, které si vydělají nebo dostávají ve formě sociálních dávek **(16)** a v různě dlouhých intervalech často bydlí v podnájmu, kde nejsou schopni zaplatit smluvené nájemné, a proto přicházejí do Domu sv. Pavla, kde řeší svou neutěšenou ekonomickou situaci. Další nejčastější příčinou byl příchod přímo z výkonu trestu odnětí svobody. Někteří klienti uvedli, že se v průběhu trestu nepohodli s rodinou či se s nimi rozvedla jejich manželka a oni se neměli po propuštění kam vrátit, takže začali využívat služeb azylového domu. V nejmladší věkové kategorii se nejvíce vyskytovaly neshody s rodiči. Tito klienti se chtěli osamostatnit, ale neměli kam jít. U této věkové kategorie se velmi často vyskytují neupevněné pracovní návyky. Většina z těchto klientů přichází z nefunkčních či znovu obnovených rodin, kde se často nesnesou s jedním z členů rodiny. **(16)** Další příčinou byl rozvod či rozchod s partnerkou, přičemž klient přišel o bydlení. Prakticky ani v jednom případě se nejednalo o jediný důvod, kvůli kterému se tito lidé octli v této situaci. Při vyplňování dotazníků měli klienti uvést ten pro ně nejdůležitější.

Veškeré výsledky, které vyšly v dotaznících byly pro mne velmi zajímavé a do praxe velmi přínosné. Dle mého názoru byl cíl práce splněn.

6. Závěr

Cíl diplomové práce, jehož předmětem bylo zjistit příčiny vzniku bezdomovectví, byl splněn. Hypotéza týkající se výkonu trestu odnětí svobody v minulosti klienta byla potvrzena. Z celkového počtu klientů 57 klientů (100%) bylo 38 mužů (66,67%) ve svém životě alespoň jednou nepodmíněně odsouzeno k výkonu trestu odnětí svobody. Druhá hypotéza byla zaměřena na užívání alkoholu a návykových látek současně s absolvováním odvykací léčby v psychiatrickém zařízení. V otázce užívání alkoholu a návykových látek byla hypotéza potvrzena, přičemž z celkového počtu 57 klientů (100%) přiznalo celkem 37 klientů (64,91%), že ve svém životě mají zkušenost s užíváním těchto látek. Z těchto klientů bylo celkem 23 klientů (40,35%), kteří konzumovali či v současné době stále konzumují alkohol, dále bylo zaznamenáno 11 uživatelů drog či jiných návykových látek (19,3%) a 3 klienti (5,26%) mají zkušenost s oběma skupinami látek. V těchto bodech byla druhá hypotéza splněna. Další otázkou v této hypotéze bylo prodělání odvykací léčby ze závislosti na alkoholu, drogách či patologického hráčství. Zde byla hypotéza vyvrácena, přičemž 37 klientů (64,91%) nevedlo zkušenost s odvykací léčbou a 20 klientů (35,09%) potvrdilo prodělání odvykací léčby.

Práce byla zaměřena na příčiny vzniku bezdomovectví z hlediska patologických sociálních jevů. Nejčastějšími příčinami u mužů, kteří vyplňovali dotazník, byla ztráta bydlení v důsledku nedostatku finančních prostředků k hrazení smlouvaného nájemného, dále klienti uváděli jako primární příčinu příchod z výkonu trestu odnětí svobody, neshody v rodině s ostatními členy rodiny, neshody v podnájmu s kamarády, problém s užíváním alkoholu či drog a také rozvod či rozchod se životním partnerem a následná ztráta domova. Klienti uváděli vždy příčinu, která se jim zdála nejpodstatnější ve vzniku tohoto problému.

Problematika bezdomovectví je velmi složitá a velice náročná na spolupráci s klientem. Přesto jsou v sociálních službách, které jsou určeny pro tento typ lidí, stále nedostatky. Jedná se například o nedostatek sociálních bytů v naší zemi, které by mohly

být velmi dobrým preventivním prvkem pro zamezení vzniku bezdomovectví. Dále se jedná o nedostatečné služby pro specifické skupiny bezdomovců, kteří nesplňují přísné podmínky většiny zařízení. Jedná se například o lidi propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, kteří potřebují speciální program pro reintegraci a to jim běžný azylový dům nezajistí. Dále se jedná o bezdomovce, kteří žijí s partnerem na ulici a nemají příležitost společného bydlení v azylových domech, které bývají často oddělené podle pohlaví klienta. Spoustu bezdomovců má jako svého životního partnera psa, který s ním v zařízení být nemůže. A v neposlední řadě se jedná také o lidi, kteří jsou závislí na alkoholu či drogách a není jim umožněn vstup do zařízení. Velmi účelný je pro mne vídeňský model, kde zřizují pro bezdomovce podporované bydlení, a ti se tak mohou opět zařadit do společnosti.

Reintegrace bezdomovců do společnosti je velmi složitý proces. Pro takového člověka je velmi těžké najít si vhodné ubytování, které by ze svých výdělků zaplatil. Mezi bydlením v azylovém domě a vlastním bydlením je pro ně velký schod, který málokdo překoná, aby nespádl do recidivy. Účelné by byly sociální byty dostupné všem či podporované bydlení, které by člověku pomohlo ve startu v novém životě. Současně je zapotřebí zjednodušit administrativu při vyřizování osobních dokladů či sociálních dávek, aby nedocházelo k ještě extrémnějšímu odloučení tohoto člověka od společnosti. V rámci azylových domů by měl být smluvní lékař, který by minimálně jednou týdně docházel do tohoto zařízení a zajišťoval alespoň základní zdravotnickou péči klientům, kteří nehradí zdravotní pojištění a mají tak problémy při jednoduchých úkonech, jako je ošetření oděrek, chrupu či potvrzení zdravotního stavu, které tento člověk potřebuje k získání vhodného zaměstnání.

Problematika bezdomovectví je velmi komplikovaná, ale tato práce by mohla poodhalit alespoň příčiny vzniku bezdomovectví u různých věkových kategorií či podle vzdělání klienta. Také by mohla pomoci Domu sv. Pavla k zjištění údajů, které po klientech nevyžadují, jako je výkon trestu odnětí svobody, problémy se závislostmi na různých omamných látkách apod. Současně by mohla být motivací pro sociální odbory Krajského úřadu či Magistrátu města České Budějovice k rozšíření služeb jediného zařízení tohoto typu na území jihočeského krajského města.

7. Seznam použitých zdrojů

1. BARTÁK, P. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004. 102 s. ISBN 80-86625-35-4
2. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.3. © 1999-2004, poslední aktualizace 11.11.2004 [citováno 28.4.2007]. <www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>
3. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. Verze 3.0 (2004). © 1999-2004. Poslední aktualizace 11.11.2004 [citováno dne 28.4.2007]. <www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>
4. BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 2. vydání. Praha: Fortuna, 2003. 128 s. ISBN 80-7168-754-5
5. GILAROVÁ, P. *Bezdomovectví jako sociální problém České republiky*. [on-line] duben 2002. citováno dne 3.6.2007. <<http://www.plus-research.cz/vyzkum.asp?id=v03002>>
6. HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. 53 s. ISBN 80-7040-815-4
7. HORÁKOVÁ, M. *Současné podoby bezdomovství v České republice: pilotní sonda*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1998. 65 s. ISBN 80-238-0948-2
8. HRADECKÝ, I. *Konflikt, bezdomovci a veřejný prostor: Profily bezdomovství v České republice – tématická zpráva 2006*. [on-line]. říjen 2006. citováno dne 4.7.2007. <http://www.nadeje.cz/vz/kbvp_tz2006.pdf>

9. HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2005*. [on-line]. říjen 2005. citováno dne 4.7.2007. <<http://www.nadeje.cz/vz/nzob2005cz.pdf>>
10. HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2006: politická část*. [on-line]. říjen 2006. citováno dne 6.7.2007. <<http://www.nadeje.cz/vz/nzob2006p.pdf>>
11. HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2006: statistická část*. [on-line]. říjen 2006. citováno dne 4.7.2007. <<http://www.nadeje.cz/vz/nzob2006s.pdf>>
12. HRADECKÝ, I. *Profily bezdomovství v České republice: Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé*. [on-line]. říjen 2005. citováno dne 6.7.2007. <<http://www.nadeje.cz/vz/pslvakj05cz.pdf>>
13. HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4
14. HRADECKÝ, I., KOSOVÁ, P., MYŠÁKOVÁ, M., OMELKOVÁ, L., SEDLÁČEK, P. *Sčítání bezdomovců Praha 2004: závěrečná zpráva*. [on-line]. duben 2004. citováno dne 5.6.2007. <<http://www.bezdomovci.eu/sad.ayrton.cz>>
15. KONEČNÝ, G. *Jak motivovat a udržet zaměstnance*. [on-line]. duben 2004. citováno dne 20.7.2007. <http://www.svettisku.cz/buxus/generate_page.php>
16. KOSOVÁ, P., OMELKOVÁ, L., SEDLÁČEK, P. *Bezdomovectví v hlavním městě Praze*. [on-line] červen 2004. citováno dne 5.6.2007. <<http://www.mcssp.cz/oav/studie-texty>>
17. KOTÝNKOVÁ, M. Evropská výzva: vytváření začleňujících společností a modernizace Evropského sociálního modelu. In *Sborník přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. 104 s. ISBN 80-86552-92-6, s. 20-36
18. MAREŠ, P. *Problém nečerpání sociálních dávek*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2001. 37 s. ISBN 80-238-8668-1
19. MATOUŠEK, J. Metody, formy a cíle sociální práce s cílovou skupinou sociálního kurátora v podmínkách transformace veřejné správy. In *Sborník*

- přednášek ze XIV. konference Společnosti sociálních pracovníků České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004. 104 s. ISBN 80-86552-92-6, s. 52-78
20. MĚSTSKÉ CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A PREVENCE. *Zjevné bezdomovství v Praze: Analýza a návrhy řešení problematiky v zimním období*. [on-line]. květen 2003. citováno dne 4.7.2007. <<http://www.mcssp.cz/marvin/filedown.php?id=196>>
21. MYŠÁKOVÁ, M. *Sčítání bezdomovců Praha 2004: postup zpracování výsledků*. [on-line]. 2004. citováno dne 5.6.2007. <<http://www.nadeje.cz/vz/sbp2004.pdf>>
22. NADĚJE O. S. *Analýza výstupů terénního výzkumu mezi bezdomovci pohybujícími se na území městské části Praha 5: závěrečná zpráva*. [on-line]. leden 2006. citováno dne 10.7.2007. <<http://www.bezdomovci.eu/index.php>>
23. ORGANIZACE PRO EKONOMICKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ. *Boj proti sociálnímu vyloučení – sociální pomoc v Belgii, České republice, Nizozemí a Norsku*. Přeložila E. Vergeinerová. 1. české vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1999. 192 s. Přel. z: *The Battle against Exclusion, Volume 2, Social Assistance in Belgium, the Czech Republic, the Netherlands and Norway*. ISBN 80-85529-62-9
24. PETŘÍK, M., ZUKALOVÁ, S. *Sčítání bezdomovců v Brně*. [on-line]. březen 2006. citováno dne 10.7.2007. <<http://www.bezdomovci.eu/sad.ayrton.cz/storage/File>>
25. SLEZÁKOVÁ, L. *Pomoc mladistvým bez rodinného zázemí propuštěným z ústavních zařízení*. Praha: Výzkumný ústav práce asociálních věcí, 1998. 30 s. ISBN 80-238-3782-6
26. ŠUPKOVÁ, D. A KOL. *Zdravotní péče o bezdomovce*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 64 s. ISBN 978-80-247-2245-0
27. TOMEŠ, I. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha: Socioklub, 2001. 262 s. ISBN 80-86484-00-9
28. VYHL. Č. 505/2006 Sb., *některá ustanovení zákona o sociálních službách*

29. *Výroční zpráva 2006 – Městská charita*. České Budějovice: Městská charita, 2007. 34 s.
30. Z. Č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.
31. Z. Č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti*.
32. Z. Č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*

8. Klíčová slova

Bezdomovectví

Sociální

Problematika

Příčiny

Vyloučení

Služby

9. Přílohy

Příloha 1: Maslowova pyramida základních potřeb

Příloha 2: Pichonova pyramida základních potřeb

Příloha 3: Naléhavost problematiky bezdomovectví v rámci společnosti

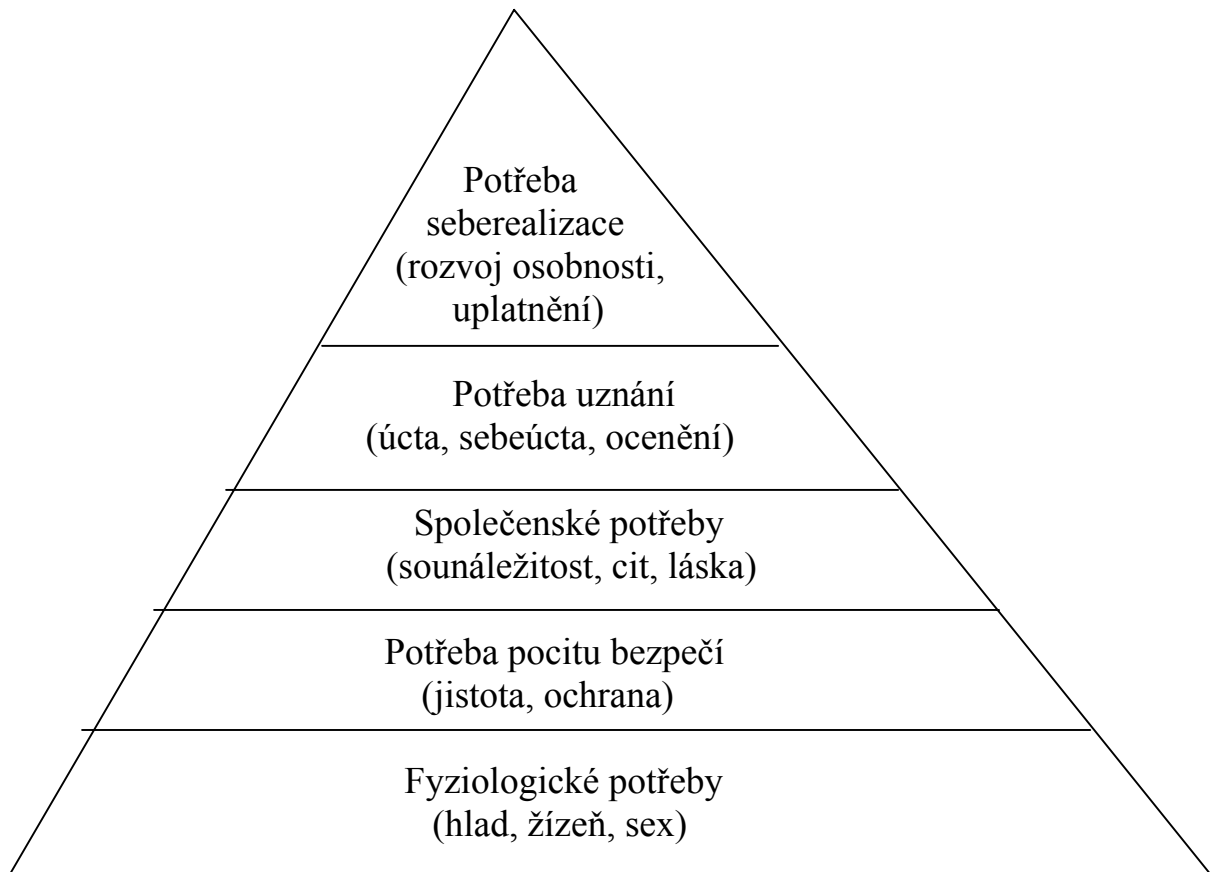
Příloha 4: Forma pomoci bezdomovcům

Příloha 5: Příčiny životní situace bezdomovců

Příloha 6: Dotazník použitý ve výzkumu

MASLOWOVA PYRAMIDA

(hierarchie lidských potřeb)

PICHONOVA PYRAMIDA

(hierarchie lidských potřeb)

Příloha 3: Naléhavost problematiky bezdomovectví v rámci společnosti

Za jak naléhavý je pokládán problém bezdomovců (v %)						
	Velmi naléhavý	Dosti naléhavý	Naléhavý	Nenaléhavý	Neví	Nejsou v místě bydliště
V místě bydliště	3	14	32	20	10	21
V rámci společnosti	12	41	27	7	13	0

Příloha 4: Forma pomoci bezdomovcům

Bezdomovcům by měli pomoci (v %)					
	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Neví
Jejich příbuzní	45	40	6	2	7
Nestátní organizace, humanitární, církevní	32	53	8	2	5
Sami bezdomovci	57	25	5	3	10
Místní, obecní úřady	20	50	18	6	6
Stát formou sociální pomoci	14	40	26	12	8

Příloha 5: Příčiny životní situace bezdomovců

Příčiny životní situace bezdomovců (v %)	
25	Z vlastního rozhodnutí, protože to chtějí, na základě vlastní neschopnosti, z vlastní viny
13	V důsledku ztráty zaměstnání
12	Kvůli nezájmu, nechuti pracovat
12	Kvůli bytové, finanční tísní, nemoci, „nemožnosti“ začít znovu
9	Z rodinných důvodů
6	Kvůli alkoholu, drogám, gamblerství
11	Z více důvodů
4	Vinou společnosti, nezájmu státu
1	Jiná odpověď, např. vinou osudu
7	Neví

DOTAZNÍK

Jmenuji se Jana Tichá a jsem v pátém ročníku prezenčního studia na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích. Tento dotazník slouží pouze k účelu sociologického výzkumu v mé diplomové práci na téma Sociální problematika mužského bezdomovectví. Zaručuji se, že je anonymní a bude použit pouze pro tento účel.

1. Označte do jaké věkové skupiny patříte:
 - a. 21 – 30 let
 - b. 31 – 40 let
 - c. 41 – 50 let
 - d. 51 – 60 let
 - e. 61 let a více

2. Váš rodinný stav:
 - a. svobodný
 - b. rozvedený
 - c. vdovec
 - d. ženatý

3. Vaše dosavadní dosažené vzdělání:
 - a. základní
 - b. výuční list
 - c. maturita
 - d. vysokoškolské

4. Jak dlouho využíváte služeb azylového domu? Jedná se o dobu od prvního vstupu do azylového domu.
 - a. méně než 1 rok
 - b. 1 – 2 roky
 - c. 3 – 4 roky
 - d. 5 – 6 let
 - e. 6 a více let

5. Užíval jste nebo v současnosti užíváte nějaké návykové látky?
 - a. ne
 - b. ano

Uved'te jaké (alkohol, drogy)

.....

6. Léčil jste se ze závislosti v psychiatrické léčebně?

a. ne

b. ano

S jakým problémem?

.....

7. Byl jste někdy v minulosti trestán?

a. ne

b. ano

O jaký druh trestu se jednalo (např. podmíněný, nepodmíněný apod.)?

.....

Uved'te délku výkonu trestu

.....

8. Co bylo příčinou vzniku tohoto problému? Např. kde jste bydlel před vstupem do azylového domu, co vás přivedlo do této tíživé situace apod.

.....
.....
.....

9. Snažíte se v současnosti řešit svoji obtížnou životní situaci? Uved'te stručně jak. Např. práce smluvní, nesmluvní, brigáda u agentury, hledání vlastního bydlení apod.

.....
.....
.....
.....

Toto jsou všechny potřebné otázky k mému sociologickému výzkumu pro mou diplomovou práci. Velice děkuji za ochotu při vyplnění a Vaši spolupráci.